БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

43-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 48 (11034) | 1966 оной февралиин 26, суббото | Сэн 2 мүнгэн

ШЭНЭ ТАБАН ЖЭЛ— ЛЕНИНСКЭ НАЦИОНАЛЬНА ПОЛИТИКЫЕ БЭЕЛҮҮЛГЭ

...гаран социалис наци болон арадуудые агуухэ ...кэ Союз эбэлүүлэн хамтаруулна. Манай ...й ехэшье, багашье арадууд — хуу барандаа тэг...этэн, тэдэ бултадаа коммунизмын замаар ээм ...тулалсан урагшатайгаар ябана.

...национальна Советскэ Союзые байгуулагша ...Ленин Октябриин түүхэтэ туйлалтые — ара... хоорондын аха дүүгэй барисаае улам бэхижүүл...дэнэй экономическа болон соёл болбосоролой хүг... тушаа хододоо оролдохо шухала гэжэ арюун ...й захяа заабари үгоо һэн. Коммунис парти вож... энэ захяа заабарине хэлбэрилтэгүй бэелүү...анай ороной олон арадуудай хэзээ заяанай гээг... усадхажа, бүхы национальна республиканууд, ...нууд, округуудта промышленность, хүдөө ажа... соёл болбосоролой гайхамшаг хүгжэлтые ханга...йна. Энэ тон хүндэ хүшэр зорилгые бэелүүлхэ... агуухэ ород арадай шиидхэхы үүргэ дүүр...инь элитэ. Тэрээнтэй суг пролетарска интер...ализмын туг доро, коммунизм байгуулха гэһэн ...һайхан зорилготойгоор бүхы арадууд — украин ...белорус, казах болон буряад, татар болон эвенк...нгтаар жагсаһан байна.

1966—1967 оноудта СССР-эй арадай ажахые хүг... табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съез...Директивэнүүдэй» проект халаа Ильичэйнгээ за...заабарида Коммунис партиин үнэн сэхэ байһа...шөө дахин гэршэлэн харуулаа. Шэнэ табан жэ... түсэб табихадаа **«бүхы совет республикануудай ...икые бүхы талаарнь хүгжөөхэ. Үйлэдбэриие ху...ан хүгжөөхэдөө, бүхы арадай ажахын ашаг ...республикануудай ашаг туһатай зүбөөр харил... харалсаха», тиигээд «бүхы союзна республи...дай үйлэдбэриин хүсэнүүдэй түгэс шэнэ дэбжэл...н хүн зонойнь ажабайдалай һайжаралгые хан...** шухала гэжэ парти тоолоно.

...т арадууд болбол шэнэ табан жэлэй түсэб ле... национальна политикые саашадань бэелүүл... гэжэ тоолоно. Тэдэнэр агуухэ Эхэ оронойн...эйнгээ арюун басагад — совет социалис рес...анхудай мүнөөнэйнь, мүн ерээдүйнь байдалаар ...хон баясана. Хэтэ холынхидоол адли тэдээн ... эгээ эгэшэ болохо Россиин Федераци толгойл...на. Гэхэтэй хамта олон союзна республикануу...хынь бүхыдөө орон соохиһоо хурдаар хүг... хараалагдана. Энэмнай бүхы совет республи...дай экономическа хүгжэлтын хэмжээе улам бү...лхэ гэһэн партиин хараа шугамай шэнэ гэр...оно. Республика бүхэнэй урда табигдаһан ехэ ...рилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ гээшэ ...й интернациональна уялгаяа дүүргэхэ гэһэн ...й.

...С-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые ... халсалгэ мүнөө хаа хаанагүй эхилээ. Энэ хэл...манайшье Совет Буряад орондо захалаа. Орден...З-гэй хүдэлмэришэд болон Бэшүүрэй таряашад, ...нхай горнягууд болон Борьёогой хонишод, Бай...загаһашад болон институдуудай эрдэмтэд — ...на үгынгөө дээжые Коммунис партидаа, тэрэнэй ... съездэ хандуулна. Долоон жэлэй дүнгүүд тэ... баясуулна, үглоодэрэй хараа зорилгонууд шэ...жалтада тэдэниие уряална.

Энэ табан жэл соо Совет Буряад орон экономическа болон соёл болбосоролой хүгжэлтынгоо талаар шэнэ алхам урагшаа хэхэ. Республикымнай индустриальна дүрэ шарай хубилха, промышленностиин шэнэ һалбаринууд хүгжэхэ, шэнэ продукци бүтээгдэдэг болохо. Улаан-Үдын удаа индустриальна түб болохо — Гусиноозерскын ерээдүйнь мүноо элеэр харагдана. Эндэ томо электростанци баригдаха, химическэ промышленностиин предприятинууд бодхоогдохо. Газар уулымнай баялигууд үбсүүгээ сэлижэ үгэхэ. Хүдөө ажахымнай саашадаа улам ургаха. Шэнэ газар элдүүрилхэ, уһанай газар ургэдхэхэ, мал ажалаа хүгжөөхэ талаар ехэ ехэ хүдэлмэри хэгдэхээр хараалагдана. Соёл болбосоролой талааршье шэнэ зорилгонууд табигданхай. Бүгэдэ нингын арбан жэлэй һуралсал гол түлэб бэелүүлэгдэхэ. Наука, искусство, литература шэнэ амжалта туйлаха байха.

Табан жэлэй түсэбые дүүргээд байхадаа, манай республика коммунизм байгуулха олоной хэрэгтэ өөрынгөө хубитые нилээд дээшэлүүлхэ, бусад республиканууд, областьнууд экономическа харилсаагаа улам үргэдхэхэ удхатай. Мүнөөшье Буряадай тамгатай продукци 70 шахуу область, мүн 20 гаран хари оронуудта эльгээгдэнэ.

Совет засагай ашаар, агуухэ ород арадай туһаламжаар хэтэ заяанайнгаа гээгдэлтэ харанхы байдалһаа мултарһан буряад арад, мүн республикымнай бүхы ажалшад ажахыгаа улам үргэжэ, коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха хэрэгтэ хубитаяа ехэ болгохо гээшые манай интернациональна уялга гэжэ тоолоно.

КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдые дүүргэхын түлөө тэмсэл соогуур совет арадуудай ленинскэ хани барисаан улам бэхижэхэ, батажаха, интернациональна хани харилсаанай һайн һайхан талануудай улам бүри мандаха байһаниинь дамжаггүй.

Съездын Директивэнүүдэй проект болбол Коммунис партиин ленинскэ национальна политикые арад зоной дунда нэбтэрүүлхэ ябадалда тон шухала документ болоно. Партийна организацинууд, бүхы коммунистнууд, пропагандистнууд болон агитаторнууд энэ документые зүбшэн хэлсэлгэ, тайлбарилан ойлгуулга эмхидхэхэдээ, хүдэлмэришэн, колхозник, интеллигент бүхэнэй ухаан бодолдо табан жэлэй түсэбэй интернациональна гүн удхые нэбтэрүүлхэ, Коммунис партидаа, түрэл Эхэ орондоо инаг дуранай арюун мэдэрэл бадаруулха, совет патриотизм хүмүүжүүлхэ уялгатай. Гэхэтэй хамта, Директивэнүүдэй проект соо тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, һархуутаха, һанаагаа амарха, хайша хэрэг ябадалтай эрид тэмсэхэ, гансал нютагай эрхэ байдал харалгада эбсэшэгүй байха, шүүмжэлэл шангаар дэлгэрүүлхэ шухала.

Совет арадуудай хани барисаан — Коммунис партиин, тэрэнэй ленинскэ национальна политикын агуу ехэ туйлалта мүн. Олонациональна Совет гүрэнэй бата түшэг болохо энэ хани барисаае саашадань хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ гээшэ—партийна организацинуудай, бүхы коммунистнуудай арюун нангин уялга.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР М. А. ФИЛИППОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Багшанарай кадрнуудые бэлэдхэхэ талаар ...н удаан жэлдэ, үрэ ехэтэйгээр хүдэлһэнэйнь ...лөө, 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, ...аан-Үдын педагогическа училищиин багша ...хэр **Филиппов** Марк Александровичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1966 оной февралиин 25.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР В. Н. КАБАШОВАЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Багшанарай кадрнуудые бэлэдхэхэ талаар олон удаан жэлдэ, үрэ ехэтэйгээр хүдэлһэнэйнь түлөө, 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Улаан-Үдын педагогическа училищиин багша нүхэр **Кабашова** Варвара Николаевнае Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1966 оной февралиин 25.

ТУҺАТАЙ, ТААТАЙ ҺАЙН УУЛЗАЛГАНУУД

Советскэ Союз Англи хоёрой хамтын коммюнике

...тскэ правительствын уряа... Великобританиин премьер-ми... Гарольд Вильсон, тэрээнтэй ...алсаһан хүнүүд 1966 оной ...алиин 21-һээ 24 хүрэтэр Со... Союзда албанай хэрэгээр ...лаа. Советскэ Союзай болон ...н хамтын коммюнике толи... Тэрээн соо нигэжэ хэлэгдэ... СССР-тэ байха үедөө премьер-...тр Г. Вильсон Л. И. Брежнев... А. Н. Косыгинтай, Н. В. Под...ой хөөрэлдэһэн байна. ...ьсон А. И. Микоянтай, мүн ...кэ Союзай бусад хүтэлбэрил...шал ябуулагшадтай мүн лэ ...а.

...схоорондын асуудалнуудаар, ...лэн Советскэ Союзай болон ...н хоорондохи харилсаанай ...алнуудаар хөөрэлдөөнүүдэй үе... али тала һанамжануудаа ... мэдэжэһэн байна гээд ком... соо хэлэгдэнэ. Шахардуу ... байдал һуларуулхын, улас...н оршон байдалые һайжа...н, ядерна дайнай аюул зай...н, тэрэшэлэн СССР Велико...ии хоёрой хоорондохи харил...хүгжөөхын тулада али бүхы хү... оролдолго гаргахые эрмэлзэхэ ... тухайгаа хоёр тала мэдүү...

...тиндахи байдал тухай өөһэ... баримталдаг хараа бодолые ... тала сэхэ рүүнь найруулан ...н байна.

...роподохи аюулгүй байдалай бо... Германидахи амгалан ёһоной ...шуулга хэхэ тухай асуудалнуудые хоёр тала зүбшэн хэлсээ. Бэе бэедээ этигэлсэхэ, шахардуу шанга байдал һуларуулха оршон байдал бии болгохо, Европын зүүн болон баруун талын бүхы гүрэнүүдэй хоорондохи али бүхы талын харилсаа холбоо заһаруулхаар хүсэлэл оролдолгонуудые урмашуулха гээшэ Европодохи байдал гүримшүүлхэ хэрэгтэ тааралдаха гэжэ тэмдэглэгдээ.

Дэлхэй дээрэ ядерна зэбсэгэй таран дэлгэрэлгые зайсуулха талаар хэмжээнүүдые хойшолуулангүй абаха, энэ асуудалаар уласхоорондын хэлсээ түргэнөөр баталха шухала гэжэ СССР-эй правительство болон Великобританиин правительство мэдэрһэн байна.

Коммюнике соо саашадаа нигэжэ заагдана. Уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларуулха, буу зэбсэг бүгэдэ нингтээрээ, хүсэдөөр хураалгада туһалха талаар бусад хэмжээнүүдые хоёр тала мүн лэ зүбшэн хэлсээ. Энээнтэй дашарамдуулан, ядерна зэбсэг туршалгануудые хорихо тухай 1963 оной договорые газар доро туршалгануудые хэлгэдэ хамаадуулха хэмжээнүүдэй тусгаар удха шанартай байһые тэдэнэр онсолон тэмдэглээ.

Ташкентдэ баталан абтаһан Декларации Инди Пакистан хоёрой хоорондохи хүршэ һайн харилсаа тогтоохо замдахи шухала алхам болоно гэжэ һанамжануудаа мэдэлсэлгын үедэ тэмдэглэгдэһэн байна.

СССР Великобритани хоёрой хоорондохи харилсаанай байдал хаража үзэгдоо, эдэ харилсаануудые саашадань хүгжөөхэ хараа замууд зүбшэн хэлсэгдээ. Советскэ Союз Англи хоёрой хоорондохи али бүхы талын харилсаае хоёр ороной арадуудай болон уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларуулгын аша туһада таарууғаар һайжаруулха зорилготойгоор саашадаа хүдэлмэрилхэ хүсэлэлтэй байһанаа хоёр тала лаблан гэршэлээ. Хоёр ороной хоорондохи худалдаа наймаа эгээн ехээр хүгжөөхэ үндэһэ һуури үргэдхэхэ зорилготой богони болон удаан болзорой хэмжээнүүдые шэнжэлжэ үзэхые али али тала зүбшөөһэн байна.

Великобританида албанай хэрэгээр айлшалхыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшые Великобританиин премьер-министр Г. Вильсон уряа. А. Н. Косыгин энэ уряалыень баяртайгаар хүлеэн абаа. Айлшалгын саг нэмэжэ зүбшэгдэхэ юм.

Г. Вильсонэй Москвада айлшалха үедэ болоһон хөөрэлдөөнүүд болон нюур нюураараа уулзалганууд туһатай, таатай һайн байгаа гэжэ хоёр правительство тоолоһон байна. Хоёр ороной хоорондохи харилсаа һайжаруулхын, уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларуулхын, эб найрамдал бэхижүүлхын тулада бүхы зэргын тушаалтадай уулзалганууд болон хөөрэлдөөнүүдые хирэ хирэ болоод лэ үнгэргэдэг байхые хүсэжэ байһанаа тэдэнэр лаблан баталаа гээд хамтын коммюникегэй түгэсхэлдэ хэлэгдэнэ.

(ТАСС).

ДЕЛЕГАДАЙ БРИГАДЫНХИД УРМАТАЙ

Партиин XXIII съездын делегат Клавдия Епифановна Ястребовагай даадаг гурбадахи СМУ-гай бригадын гэшүүд эдэ үдэрнүүдтэ эршэмтэй шангаар, баяртай хүхюутэйгээр ажаллана. Тэдэнэй бригадир коммунистнуудай ехэ хуралда хабаадалсаха, Эхэ оронойнгоо арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб зүбшэн хэлсэхэ, баталан абаха зол жаргалда хүртэбэ ха юм.

Тиимэһээ тэдэнэр бригадые даагшын съездэ ошоходоо, ажалайнгаа амжалта тухай элидхэхын тула бэлэдхэл хэжэ, Улаан-Үдын 47-дохи һургуулиин нэмэлтэ корпусой досоо талын ажалые болзорһоонь урид дүүргэхээр оролдожо байна. Энэ бригадынхид партиин ЦК-гай проектые үнэн зүрхэнһөө һайшаажа, бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ туһа нэмэрээ оруулалсаха байһанаа мэдүүлбэ.

С. АЮШЕЕВА.

ҺАРААР УРИДШАЛБА

КПСС-эй XXIII съездые ажалай амжалтаар угтаха гэһэн социалис мүрысөөндэ оролсохо зуураа, Борьёогой совхозой Боциин отделениин һаалишад үбэлэй 5 һарын туршада үнеэн бүриһөө 700 килограмм һү һааха уялга абаа һэн. Мүнөө энэ фермын түрүү һаалишад Надежда Сюсина, Любовь Шарина гэгшэд абаһан уялгаяа һара урид дүүргэбэ.

Үбэлжэлгын эхилһэнһээ хойшо 3 һара 24 үдэртэ Л. Шарина үнеэн бүриһөө 720 килограмм, Н. Сюсина—700 килограмм һү һаажа шадаа. Тиигээд табан жэлэй түсэб тушаа Директивэнүүдэй проектые һайшаан угтаһан һаалишад партиин XXIII съездын нээгдэтэр үнеэн бүриһөө үшөө 150 килограмм һү һааха гэжэ тэдэнэр шиидэбэ. Һаин харууһалга, эдеэлүүлгэ дээрэ байһан үнеэдынь һайса дэлгэнэжэ тугаллаад, һү шэмэ ехэтэй байна.

Д. БАДМАЖАПОВ.

Зэдэ.

АЖАХЫМНАЙ УЛАМ ХҮГЖЭХЭ

Табан жэлэй туршада СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ талаар хараалһан түсэбэй проекттэй манай «Дружба» колхозой гэшүүд танилсажа байнхай. Тиигэхэдээ ехэл һайн, арад зоной ажабайдал һайжаруулха хэрэгтэ үгаа удха шанартай Директивэнүүд хараалагдаба гэхэ байнабди.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар тон шухала анхарал табигдана. Манай колхоз үнгэрһэн жэлые миллион олзо доходтойгоор үдэшөөд, саашанхи хүдэлмэреэ хараалжа байхадаа, ороохо таряа абалгада онсо анхарал хандуулха юм. Хэрбээ ороохо таряанай ургасые горитой дээшэлүүлжэ шадаа һаа, гүрэндөө элбэг таряа худалдаха, энээнһээ олзо доход горитой оруулха аргатай. Мүнөө жэлдэ колхозоймнай гэшүүд 22 мянган центнерһээ бага бэшэ таряа гүрэндөө худалдахаар хараална. Колхозоймнай механизаторнууд хабарай тарилгада бэлэдхэлые эмхитэйгээр ябуулжа байна.

Тиихэдэ артелиимнай малшад КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проекттэй танилсажа, съездын нээгдэтэр бүри һайнаар ажаллаха тухайгаа хөөрэлдэжэ байнхай. Энэ оной нэгэдэхи кварталда 2130 центнер һү, 400 центнер мяха гүрэндэ худалдаха ёһотойбди. Мүнөө илангаяа Еланай, Ара-Хэрээтын һаалиин фермэнүүдтэ ажалынь эмхитэй. Эндэхи һаалишад январь һарынгаа түсэбые үлүүлэн дүүргээд, февраль һарада бүри ехэ һү һаахын хойноһоо оролдоно.

Мүнөөнһөө ингэжэ ажаллажа байхадаа, манай колхозойхид табан жэлэйнгээ түсэбэй түрүүшын жэлдэ бүри ехэ амжалта туйлаха байха. Энэ жэлдэ ороохо таряа болон мал ажалай продуктнуудые элбэгээр абабал, ажахымнай улам хүгжэхэ ха юм.

Н. КУРТОШИН,
колхозой Соёлой байшангые даагша.

Бэшүүр.

МОСКВАҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

Г. Вильсон А. И. Микоянтай уулзаба

Великобританиин премьер-министр Гарольд Вильсон февралиин 24-дэ Кремльдэ орожо, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн А. И. Микоянтай уулзаа.

А. И. Микоян Г. Вильсон хоёр али али талын һонирходог асуудалнуудаар хөөрэлдөө.

(ТАСС).

Кремль соо түгэсхэлэй хөөрэлдөөн болобо

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин Великобританиин премьер-министр Гарольд Вильсон хоёрой түгэсхэлэй хөөрэлдөөн февралиин 24-дэ Кремль соо болоо. Уласхоорондын асуудалнуудаар Советскэ Союзай болон Англиин хоорондохи харилсаанай асуудалнуудаар һанамжануудаа мэдэлсэлгэ үргэлжэлүүлэгдэһэн, тэрэшэлэн Москвада Гарольд Вильсонэй айлшалгын дүнгүүд тухай Советскэ Союз Англи хоёрой хамтын коммюнике зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

(ТАСС).

Шереметьевскэ аэропортдо Гарольд Вильсон пресс-конференци хэбэ

МОСКВА, февралиин 24. (ТАСС). Великобританиин премьер-министр Гарольд Вильсон түрэл ороноо бусахынгаа урда тээ совет болон хариин корреспондентнүүдтэ зорюулжа, мүнөөдэр Шереметьевскэ аэропорт дээрэ пресс-конференци хээ.

Совет хүтэлбэрилэгшэдтэй өөрынгөө уулзалгануудые хангалтатай, туһатай гэжэ тооложо байһанаа Англиин правительствые толгойлогшо тобшохон мэдүүлгэ соогоо элирхэйлһэн байна. Англиин болон Советскэ Союзай хоорондохи холбоон элдэб тушаалтануудай хоорондо үргэлжэлүүлэгдэхэ гэжэ һанамжалжа байһан тухайгаа тэрэ хэлээ.

Англиин болон Советскэ Союзай хоорондохи харилсаануудта хамаатай асуудалнууд, тэрэшэлэн уласхоорондын хэдэ хэдэн асуудалнууд СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинтай хөөрэлдөөнүүдэй үедэ зүбшэн хэлсэгдээ гээд Гарольд Вильсон журналистнуудта мэдээсээ.

— Намайе хүндэтэйгөөр, хани халуунаар угтаһанайнь түлөө советскэ хүтэлбэрилэгшэдтэ би үгаа ехэ баясхалан хүргэнэб. Советскэ Союзда арбан дүрбэдэхеэ би айлшалбаб, энээ айлшалха бүридөө баясадаг байнаб. Мүнөө үгаа ехэ халуунаар угтагдааб,— гээд Гарольд Вильсон мэдүүлээ.

Түгэсхэлдөө Великобританиин премьер-министр журналистнуудай асуудалнуудта харюусаа.

Великобританиин премьер-министр Лондон бусахаяа Москваһаа мордобо

МОСКВА, февралиин 24. (ТАСС). Советскэ правительствын айлшан боложо, албанай хэрэгээр айлшалан ерэһэн Великобританиин премьер-министр Гарольд Вильсон Лондон бусахаяа мүнөөдэр Москваһаа мордобо.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, совет гүрэнэй бусад ажал ябуулагшад Великобританиин болон Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар гоёон шэмэглэгдэһэн Шереметьевскэ аэродром дээрэһээ тэрэниие мордохуулаа.

КПСС-эй XXIII СЪЕЗДЫН ДЕЛЕГАТ

ШЭНЫЕ ҮҮДХЭГШЭ

Хахинама шэрүүн саһан ханхинама хүйтэн жабар хоёр хабиралдажа байһан мэтэ ябаган бордоһоор Дундадын гол дэлһэтэнэ. Боролжо бүргааһан шугын зүүн талын нэмэри хүнхэрэгтэ хүбхэгэр сагаан нооһотой хэдэн зуун хонид тогтожо, урда хүлнүүдээ һэлгэлдүүлжэ байгаад, ехэл оролдосотойгоор саһа этэржэ, намартаа шулбы ургалсаһан хагда хомхойгоор мүлжэнэд.

Шугын узуурта ууяжа байһан бишыхан түүдэгэй дэргэдэ хабсабша малгай буулгажа үмдэһэн, хүбэнтэй хара хүүртигтэй, валенка углаһан гуша гарамгай наһанай эхэнэр хүнгэхэн ямаан даха доро дэбдеэд, дулаасажа һууна. Хажуудаа эбоолһон мүшэрһөө абажа, галдаа байд байд гээд лэ нэмэнэ.

— Сагаан һара гарабашье, ямар буурахагүй хүйтэн гээшэб,—гэжэ Намжилмаа гүбэрнэ хэбэртэй.

Теэд тэрэ хүйтэнһөө сухарнагүй. Хонишон болоһон сагһаа хойшо зургаа-долоон жэлэй туршада, үбэлэй хэдышье хүйтэн, бордоһотой үдэрые алдангүйгөөр, Намжилмаа хонидоо туугаад лэ гарадаг заншалтай. Хонидыньшье энээндэ дадашанхай. Хашаагай үүдэ нээхэтэйл сасуу, һубарилдаад лэ бэлшээридэ ябашадаг. Заримдаа арбаншье метр газарта байһан юумэнэй харагдахагүй бордоһо, шуурган буугша һэн.

— Намжилмаа, ингэжэ байһаар хонидоо алдажа, гай ялада унабаш. Үбһэ, тэжээл бии ха юм, хаяжа үгөөд, дулаан гэртээ һуугыш,—гэжэ дурадхаха хүнүүдшье байгаа.

—Таанар адуулна бэшэ ха юмта, һанаагаа бү зобогты. Хонидоо бэлшээридэ гаргаагүй байхадамни досоом нэгэл дутуу байдаг,—гэжэ Намжилмаа харюусадаг бэлэй.

«Зууһанаа алдахагүй, зориһонһоон сухарихагүй» амитан байна гэжэ ойлгоходоо, нютагайнь зон юумэ хэлэхээ болёо. Хэдышье адуулагдажа байгаа һаа, Намжилмаагай хонид жэлэй дүрбэн сагта тарган байдаг, түл түрэсэ абалгаараа Улаан-Одонойнгоо отделенидэ эрхимлэжэл гараха. Нэгэшье хони бэлшээридэ гээжэ алдажа үзөөгүй.

Галдаа томохон гэшүүһэ нэмэжэрхёод, хонидоо эрьежэ ябаха үедэнь Намжилмаагай досоо үсэгэлдэрэй ороһон нэгэ асуудал баһал харюугаа оложо ядажа байба.

— Юу хэһэнэймни түлөө намайе партиин XXIII съездын делегат болгобо гээшэб? Энэ ехэ хайра, найдабариень юугээр харюулжа шадахабиб,—гэһэн асуудалнууд хойно хойноһоон холболдон ороно.

Намжилмаагай өөрынь бодоходо, тиимэ ехэ хүндэдэ хүртэхөөр габьяа гаргажархиһан юумэнь һанагданагүй. Хонишон болоһоор һаял долоон жэл боложо байнаб. Коммунист болоһоорнь оройдоо хоёр жэл үнгэрбэ. Хонишон бүхэнэйл хэдэг ажалые бүтээгээд лэ ябанаб, хүнһөө ондоо хэжэрхиһэн юумэн байхагүй гэхэ мэтэ бодолнууд гүрэнэ. Хуби заяан тудаба гү, али хойшодоо хэхэ ажалыемни харалсаба гү гээдшье бодоно.

Ажалша хүн өөрынгөө хэһэн, бүтээһэнээр хэзээдэшье һанаагаа амардаггүй. Үлүү һайн юумэ хэжэрхибэб гэжэ ойлгодогшьегүй ушар байха. Үдын совхозой бэрхэ хонишон Намжилмаа Ламаханова Тогмитовагай аша габьяа бага бэшэ. Тэрэ ходо шэнэ, түрүү аргануудые ажалдаа хэрэглэхэ гэжэ оролдодог, урагшаа һанаатай, ажалша бэрхэ эхэнэр.

...1960 ОН. Намжилмаа хүгшэрһэн хонидоо бултыень гүрэндэ тушаажа, шэнэ түрэхэ түлгэнүүдые абаба. Зундаа, намартаа тэдэнээ үзүүр тунга ногоондо, таряанай узуурта адуулжа, хүсэд таргалуулжа шадаа. Үбэлжэлгын эхилхэ үедэ нагажа, газаа тордихо нэгэшье хонин олдоогүй.

Хонинай фермые даажа байһан Бато-Далай нүхэрэйнгөө нэгэтэ ерэхэдэ, Намжилмаа ингэжэ хандаба:

— Мүнөөдэрэй газетэ уншаа гүш? Тэндэ Агын хонишодой дүй дүршэл тухай бэшээтэй байба. Тэрэниие уншажа ехэ һонирхооб. Юрэдөө тиимэ дээрээ оройгүй хотондо хонидые үбэлжүүлэгшэ һаа, нооһониинь яһалал һайн байха һэн ха даа,—гэбэ.

— Ши тиимэ хото түхеэрхэеэ һанаба гүш. —гээд нүхэрынь ёгтойхоноор дуугарба.

— Түхеэрхэдэшье яагааб. Хонидни тарганууд, энэ жэл үбһэ тэжээлшье яһала абтаа ха юм. Үбэлдөө адуулхадашье һүрхэй байха гэжэ һанагдана,—гээд Намжилмаа үни удаан бодожо үзэһэн тиимэ хото хаанаа барихаяа хуу хараалжархиһан хэбэртэйгээр хандаба.

— «Тарган табан хоногой» гэжэ мэдыш. Эдэ түлгэнүүдээ хүйтэн байрада хаажа муудхуулжархёо һаа, яажа түлыень абахабши, бодожо үзыш,—гэбэ.

— Минии түлгэнүүд томо хонидһоо дутахагүй. Юрэдөөл тиимэ хото бариад үзэелшэдээ. Шинии урагша абаагүй һаа, отделениин ноёдто ошохоб, — гээд. Намжилмаа дүрөө үгэхэ янзагүйгөөр хэлэбэ.

Нэгэ юумэ хэхэ гээл һаа, тэрэнээ бүтээжэ һаладаг һамганайнгаа зан һайса мэдэхэ хадаа Бато-Далай ехэ арсахаяа болижо, урмашагтайгаар дуугарба.

— Үглөөдэр отделениие эрхилэгшэтэй зүбшэжэ, бүтээхэ тээшэнь хэлсүүжэб,—гэбэ.

Уданшьегүй Намжилмаагай отарын газаа дээрээ оройгүй түхэреэн хотон баригдаа һэн. Тэндээ дэбдихэ хохир обоолжо абаа. Юрэдөө өөрөө дурлажа хүүлһэн хадаа, тэрэнһээн ямар нэгэн ашашаха гаргаха гэжэ бүхы хүсөөрөө оролдоноб. Хотоёо тойруулжа һайса дулаалаа, хаялаа.

Үбэлэй шанга хүйтэндэ түрэхэ түлгэ хонидые оройгүй байрада байлгахань түбэгтэйшэг байба. Хонидоо саг соонь эдеэлүүлжэ, уһалжа, нэгэшье үдэр һамшангүйгөөр хагдатай газараар адуулаа. Үглөөниинь хонидоо гаргажархиһоор лэ халуун хоргооһыень обоолжорхиходо, тэрэнь үдэшэ болотор яһала халаад байдаг байба. Үдэшэниинь хонидоо оруулхынгаа урда тээ тэрэ обоохойгоо тараадаг һэн.

Тиигэжэ тэрэ хотон соогоо хонидоо январь һара гаратар байлгаад, дулаан байрадаа оруулжа, хурьгалуулаа һэн. Түл түрэсэшье һайнаар абтаа. Теэд хонишоной үүсхэлэй ашаа үрэнь нооһо хайшалха үедэл харагдаба.

— Намжилмаа Тогмитовагай отарын хонин бүриһөө 4 килограммһаа үлүүхэн нооһон абтаа,—гэһэн суу соло совхоз, Хоринии аймаг дотор тараба. Аймагай ажахынуудһаа хонишод, хүтэлбэрилэгшэд айшалжа ерэдэг, оройгүй хотыень хаража һонирходог болоо һэн.

Намжилмаа энээгээрээ һанаагаа амараагүй. Хонишон байгаад, ходол «үбһэ хулһа үгыт» гэжэ совхозой ноёдто хандажа байхань хашартай, теэд абаһан үбһэншье һэбхи байдаг һэн. Эгээл энэ үедэ хонишодой бригадануудые ажахын тоосоондо оруулна, сабшалан даалгажа үгэнэ гэһэн мэдээ суу радиогоор шагнажа, газетэдэ уншажа, баһал отделениие эрхилжэ байһан Бато-Далай нүхэртэеэ зүбшэхэ хэрэг гараа, совхозой хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдөө.

(Эхин. Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

ПАРТИИН ТҮСЭБ-АРАДАЙ ТҮСЭБ

КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдые зүбшэн хэлсэнэбди

1966—1970 онуудта СССР-эй арадай ажахы хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектдэ бүхы совет хүнүүдэй анхарал эдэ үдэрнүүдтэ зорюулагданхай.

Табан жэлэй туршада арадай ажахы хүгжөөхэ гол зорилгонууд, промышленность, хүдөө ажахы, транспорт болон хэлхеэ холбоо, капитальна барилга хүгжөөлгэ, ажалшадай материальна болон культурна хэмжээе дээшэлүүлгэ Директивэнүүдэй проект дотор тодорхойлогдонхой. Ороной зүүн талын районуудта үйлэдбэриин хүсэ хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал табигданхай.

Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэлгэ бүгэдэ арадай дунда ябажа байна. Хүдэлмэришэд, колхознигууд, интеллигенцинүүд партиингаа табиһан агууехэ хүдэлмэриин дайшалхы программые халуунаар дэмжэжэ, шэнэ табан жэлэй зорилгонуудые бэелүүлхээр бэлэн байһан тухайгаа тэдэнэр мэдүүлнэ.

«КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэлгэ» гэһэн тусхай булан мүнөөдэрэй номерһоо «Буряад үнэн» газетэдэ бии болонхой. Эндэ Директивэнүүдэй проект тушаа ажалшадай һанамжа, дурадхалнуудтай бэшэгүүд толилогдохо юм.

Энэ зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадахыень Буряад ороной хүдэлмэришэдые, колхознигуудые, алба хаагшадые редакци урина.

Хүдөө ажахы

Арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа партиин XXIII съездын Директивэнүүдтэй манай колхознигууд танилсажа байнхай. Тиихэдээ ниитын адууһа малые тэжээлээр хангаха асуудал Директивэнүүд соо ямараар табигдаһан байнаб гэжэ манайхин ехээр һонирхоно. Юуб гэхэдэ, колхознай жэл бүри тэжээлээр дуталдажа, мал ажалаа горитойгоор хүгжөөжэ шаданагүй бшуу.

ОРОНГЫН ЛУГОВОДУУДАЙ ХҮСЭЛНҮҮД

Сабшалан һайжаруулха талаар КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленум дээрэ хэлэгдэһэн. Тиигэбэшье энэ асуудал ерэхэ табан жэлдэ бэелүүлэгдэхэ түсэбтэ горитой һуури эзэлхэ ёһотой гэжэ һанагдана. Илангаяа сабшалан һайжаруулха хүдэлмэриие оньһожоруулха, луго-мелиоративна отрядуудые олоор эмхидхэхэ саг ерээ.

— Энэ асуудалые нютаг нютагай эрхэ байдалтай тааралдуулан, КПСС-эй съездын Директивэнүүд соо тобшо тодорхой болгохо хэрэгтэй,—гээд, манай луговодуул дурадхана.

Мүнөө жэлдэ колхознай луговодуудаа олон болгоо. Урда жэлнүүдтэ луговод бүхэндэ 300 гектар сабшалан даалгадаг байбал, мүнөө тэрэнээ 100—150 гектарта хүрэтэр бага болгоо. Һаяар луговодуудаа суглуулжа, нэгэ үдэрэй семинаар үнгэргэхэмнай. Тус семинар дээрэ партиин XXIII съездын Директивэнүүдтэй гүнзэгыгөөр танилсахаһаа гадна, газар үһалха, утэгжүүлхэ арга дүршэлнүүд, наукын түйлалтанууд тухай хөөрэлдэхэ байна.

Сабшалан утэгжүүлхэ тусхай бригада бии боложо, урдань колхозой түрүүлэгшын орлогшоор ажаллажа байһан дүй дүршэл ехэтэй нүхэр Халзанов тэрэ бригадын бригадираар томилогдоо.

Эдэ үдэрнүүдтэ сабшалан утэгжүүлхэ бригадамнай гол ханаабайнгаа эхиие заһажа, сабшалан дээрэ наг шэбхэ гаргажа захаланхай.

Ерэхэ табан жэлдэ сабшал... жаруулха талаар хэмжээ ябу... колхоздомнай үргэнөөр хар... хай. Гансахан 1966 ондо 200... сабшалан хоёр дахин үһа... 9 мянган тонно наг шэбх... гаргагдаха, 500-гаад центне... ральна утэгжүүлгэ хэрэ... 2—3 зуугаад гектар намаг ... ха юм.

Хэрбээ нёдондо гектар бү... центнер үбһэ хуряаһан байба... жэл 10 центнерһээ бага бэш... ха зорилготойбди.

Партиингаа XXIII съезды... тивэнүүдэй проектые һайша...

Р. БИМБ...

«Улаан-Оронго» кол...

Улаан-Үдын аймаг.

ТҮРҮҮН ШИИДХЭГДЭХЭ АСУУДАЛНУУД

Промышленность

„Электроэнергетикые булюу ехээр хүгжөөхын тулада ехэнхидээ түс бүридөө 300 мянган киловатт хүсэтэй элшэ хүсэнэй блогуудтай, 2,4 миллион киловатт ба дээшэ хүсэтэй, түлишөөр хүдэлдэг конденсационно томо электростанцинуудые гол түлэб барижа, 64—66 миллион киловатт хүсэтэй шэнэ үйлэдбэриие ашаглалгада үгэхэ."

(КПСС-эй ЦК-гай проектһээ)

1966—1970 онуудта арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа толилогдоһон Директивэнүүд соо Сибириие үргэн далайсатайгаар хүгжөөхэ айхабтар ехэ программа табигдаба. Тиихэтэй хамта, мүн Буряадай АССР-эй ажахы баһал ехээр хүгжөөгдэхэ болоно.

Буряадай республикын үйлэдбэриин хүсэнүүдые саашадань хүгжөөлгэ хадаа социалис ажахын хүгжэлтые түргэдхэдэг түлишэ болон электроэнергеэр арадай ажахын һалбаринуудые һайнаар хангалгаһаа ехээр дулдыдаха байна. Тиимэ дээрэһээ түлишэ болон энергетикын бата бэхи бааза байгуулха талаар хэдэ хэдэн шухала зорилгонууд шиидхэгдэхэ болоно. Мүнөө үедэ республикымнай түлишын балансда ехээр хэрэглэгдэжэ байһан нүүрһэнэй хэмжээн улам ургана. Сибирь дотор, мүн манайшье республикада түлишын балансда нүүрһэн ехэнхи хуби эзэлхэ зэргэтэй. Буряадай ажахые иимэ түлишөөр хангаха бааза нүүрһэнэй промышленность болоно. Гэбэшье, хэрэглэмжын хэмжээе мүнөө дээрээ республика дотороо гүйсэд хангадаггүй дээрэһээ хахадһаань ехэнхи хубиие Эрхүүгэй областьһоо асарнабди.

Республикымнай ажахын хэрэглэмжэ 2 миллион тонно нүүрһэнэй хэмжээтэй. Саашадаа бүришье дээшэлхэ байна. Тээд ондоо тээһээ асаргадаһан түлишэ хэрэглэн, республикынгаа ажахые хүгжөөхэ гээшэ экономическа талаараа таагүй. Гэхэтэй хамта, Эрхүүгэй областиин өөһэдынь түлишын хэрэглэмжын баһал ургаха байһаниинь хараада абахада, шулуу нүүрһэнэй шэнэ уурхайнуудые ашаглаха хэрэгтэй болоно. Иимэ болохолоор Эрхүүгэй областьһоо шулуу нүүрһэ саашадаа асаржа байха хэрэгтэ найдаһанай хэрэг үгы бшуу.

Буряадай АССР-тэ нүүрһэнэй промышленностиие хүгжөөхэ, ажахынгаа эрилтые түлишөөр хангаха асуудалые гаргаша багатайгаар шиидхэхэ арга боломжо бии гээшэ.

Эрхүүгэй областьдо нэмэл аргаар нүүрһэ малтадаг дээрэһээнь манай эндэ асаргададаг нүүрһэн гаргаша багатай гэжэ тоологдоно. Юуб гэхэдэ, республика доторнай абтадаг нүүрһэнэй ехэнхи хуби шахта соо малтагдадаг, үнэ сэн ехэтэй. Үшөө тиихэдэ Черемховой шулуу нүүрһэн манай Галуута Нуурай хүрин нүүрһэнһөө шанарайнгаа талаар һурагүй һайн.

Республикынгаа ажахые үнэ багатай нютагай түлишөөр хангахын тула нүүрһэ малталга дээрэ нэмэл арга үргэноор хэрэглэхэ шухала. Шахта барижа малтагдаһан нүүрһэн хэдэн дахин үнэтэй болоно. Галуута Нуур жадарай Холбоолжоной карьертэ нэмэл аргаар жэл соо 2,4 миллион тонно нүүрһэ малтаха арга боломжо бии. Холбоолжоной карьерые дүүрэн хүсэндэнь оруулаад байхада 1 тонно нүүрһэнэй өөрынь үнэ 2 түхэриг 92 мүнгэн болохо. Мүнөө шахта соо малтагдадаг 1 тонно нүүрһэнэй өөрынь үнэ 8 түхэригһөө дээшэ.

Гэбэшье, Холбоолжоной карьерые дүүрэн хүсэндэнь оруулаадшье байхада, ажахыгаа түлишөөр хангаха асуудал гүйсэд шиидхэгдэхэгүй юм. Түлишэ ехээр хэрэглэдэг тепловой электростанци, химическэ болон бусад һалбаринуудай предприятинуудай ашаглалгада үгтэхэдэ түлишын хэрэглэмжэ бүри ехээр дээшэлхэ байна. Тэрэ хэрэглэмжэ Түгнын голой Никольскын, Олон Шэбэрэй шулуу нүүрһэнэй уурхайнуудһаа хангагдаха зэргэтэй. Эдэ уурхайнууд шэнжэлэгдэжэ, нэмэл аргаар түс бүридөө жэл соо 4,5 миллион тонно нүүрһэ үгэхэ аргатай гэжэ тодорхойлогдонхой. Нэгэ тонно нүүрһэнэйнь өөрынь үнэ 2,73 түхэриг болохо юм.

Түгнын голһоо малтагдаха нүүрһэн гансахан республикымнай ажахыда хэрэглэгдэхэ бэшэ, Шэтын, Эрхүүгэй областьнуудай ажахынуудые түлишөөр хангаха хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Түгнын нүүрһэн шанарайнгаа талаар Черемховойхиһоо дутуугүй гээшэ. Тиимэ дээрэһээ мүнөөнэйхидэл адляар Буряадай республика, Шэтын областьдо жэл соо 3 миллионһоо дээшэ тонно хүрэтэр Черемховой нүүрһэ Эрхүүгэй областьһоо зөөгдэхөө болихо.

Түгнын голдо жэл соо 4,5 миллион тонно нүүрһэ үгэхэ хүсэтэй түрүүшын ээлжээнэй карьерые 1972 ондо ашаглалгада үгэхэ боломжотойгоор «Востсибгипрошахт» гэжэ институт проект зохёоһон байна. Эндэхи шулуу нүүрһэнэй уурхайнуудые ашаглалга Буряадай АССР-эй арадай ажахые ойрын жэлнүүдтэ хүгжөөлгын гол зорилго болонхой. Тус асуудалые шиидхэлгэ республикымнай үйлэдбэриин хүсэнүүдые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ ехээр нүлөөлхэ байна.

Арадай ажахые электрын элшэ хүсөөр хангаха гээшэ республикымнай түрүүшын ээлжээндэ шиидхэгдэхэ гол зорилгонуудай нэгэн мүн. Энэ зорилгын гол удхань юуб гэхэдэ, түмэр замаар электровозуудай ябадаг, промышленна шэнэ предприятинууд болон хүдөө ажахын электрын элшэ хүсэ улам ехээр хэрэглэдэг болоходо, бүри ойрын жэлнүүдтэ тодорхойлон хэлэбэл, 1972 он багаар электроэнерги ехээр дуталдажа эхилхээр багсаагдана. Республика доторнай мүнөө бии байһан электростанцинуудай хүсөөр, Эрхүүгэй областьһоо дамжуулагдадаг электрын хүсэнэй хэмжээгээр энэ бэрхэшээлһээ гарахын аргагүй. Үшөө тиихэдэ Эрхүүгэй областиин түргөөр хүгжөөгдэжэ байһан ажахын һалбаринууд өөһэдтөө үйлэдбэрилэгдэһэн электрын хүсэ бүри ехээр хэрэглэдэг болохо бшуу. Ойрын жэлнүүдтэ ашаглалгада үгтэхөөр байһан алюминиевэ, бусад ехэ ехэ предприятинуудай ашаглалгада үгтэхэ байһан дээрэһээнь 1968 онһоо Эрхүүгэй областьһоо манай республикада дамжуулагдадаг электрын хүсэн болюулагдахаар хараалагдана.

Электрын хүсөөр дуталдаха бэрхэшээлые усадхахын тула энэ табан жэл соо хүсэ ехэтэ районно тепловой электростанци барижа, ашаглалгада оруулха шухала. Тиимэ электростанци бариха талаар шэнжэлгын хүдэлмэри хэгдээд, Галуута Нуурай оршондо барилгын талмай тодорхойлогдоһон гээшэ.

Областной XXV партийна конференциин шиидхэбэриин ёһоор Галуута-Нуурай ГРЭС ойрын жэлнүүдтэ баригдажа эхилхээр хараалагданхай.

Галуута-Нуурай ГРЭС-эй барилга экономическа показательнуудай талааршье аша ехэтэй байха юм. Мүнөө Улаан-Үдын ТЭЦ-тэ үйлэдбэрилэгдэдэг нэгэ киловатт-час энергидэ 500 грамм түлишын гаргагдадаг һаа, ерээдүйн ГРЭС-тэ 350 грамм гаргашалагдахаар багсаагдана. Тиихэдэ энэ станциин баригдаад, ашаглалгада үгтөөд байхада республика доторнай үйлэдбэрилэгдэдэг электроэнергиин өөрын үнэ 2,5—3 дахин хямдарха байна. Галуута Нуурай ГРЭС-эй үйлэдбэрилһэн элшэ хүсэн гансахан республика доторнай бэшэ, Эрхүүгэй, Шэтын областьнуудта баригдаха тепловой электростанцинуудайхиһаа һурагүй хямда байха юм.

Буряадай АССР-эй хилэдэ дүтүүр үнгэтэ металлай руда малтажа эхилхэ, Баунтын аймагта промышленна шэнэ районой байгуулагдаха дээрэһээ электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ тухай асуудал айхабтар шухала болоно. Баунтын аймагые электрын хүсөөр хангалгада Ципа, Ципикан голнууд ехэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Энэ голнууд дээрэ хэдэ мянган киловатт хүсэтэй гидроэлектростанцинуудые бариха арга бии. Гидроэнергопроектын уридшалан хараалһанай ёһоор тэдэ электростанцинуудай электроэнерги тон хямда байха, барилгынь гаргаша хоёр хүрэхэгүй жэл соо тэхэрюулэгдэхэ жэшээтэй.

Шэнэ табан жэл соо баригдаха Ципиканай ГЭС Буряадай республикын, Шэтын областиин хойто районуудта шухала удха шанартай ашагта малтамалнуудые малтажа эхилхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэхэ байна.

Табан жэлэй туршада Буряадай Республикын түлишэ ба энергетическэ промышленность хүгжөөхэ талаар иимэрхүү зорилгонууд табигдана гээшэ. Эдэ зорилгонуудые шиидхэлгэ республикымнай арадай ажахые саашадань хүгжөөхэ үндэһэ һуури—түлишэ ба энергетикын баазые ойрын жэлнүүдтэ байгуулха арга олгохо бшуу.

А. ТУИСК,

БКНИИ-гэй экономико ба географиин таһагай ахалагша научна сотрудник.

ЗАГАҺАНАЙНГАА БАЯЛИГ АРЬБАДХА...

Загаһа олзоборилго

Шэнэ табан жэлэй туршада эдеэ хоолой промышленностиин продукци үйлэдбэрилэн гаргалгые 1,4 дахин тухай нэмээхэ гэжэ партимнай хараална. Энэ зорилго дүүргэхэ хэрэгтэ загаһанай зүйлнүүд ехэ һуури эзэлхэ, тиимэһээ Эхэ ороноймнай дотоодын уһануудта загаһанай ажахы ехээр хүгжөөгдэхэ юм. Партиин ЦК-гай хараалһан энэ хэмжээн манайшье республикада сэхэ хабаатай гэжэ хэлэхээр.

Буряадай АССР-эй дайда гол, нуурнуудаар баян юм. Эхэ ороноймнай нуурнуудай бүхы талмайн арбанай нэгэ хубиие манай республика эзэлдэг. Яруна-Хориин, Галуута-Нуур, Бухэн шадарай, мүн Котокель, Духовое, Аранга, Серкана гэдэг нуурнууд, Кичера, Дээдэ-Ангара, Баргажанай голнуудай уһа сөөрэмүүд, бусад нуурнууд Буряад дайдадамнай яһала олон. Дэлхэйн эгээл ехэ нуур болохо, дабһагүй уһатай Байгал далайн ехэнхи хубинь (80 процентнь) манай республикада оршодог гээшэ.

Республикымнай иимэ ехэ уһа сөөрэмүүд загаһа бариха талаар арадай ажахыда тон ехэ удха шанартай. Загаһанай мяхаар хэглэһэн эдеэ хоолой шухала байһыень тайлбарилан хэлэһэнэй үлүү. Арад зоной ургажа байгаа хэрэглэмжэ һайнаар хангахын тула загаһа барилгые ехэдхэхэ тон шухала. Тиимэһээ манай республика дотор загаһа барилгые жэл бүхэндэ дээшэлүүлхэ гэжэ табан жэлэй түсэбөөр хараалагдана. Энэ зорилго дүүргэхын тула загаһанай бачлигые арьбадхаха шухала. Иимэ зорилго амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэ партиин ЦК-гай сентябриин Пленумэй шиидхэбэри ехэ нүлөө үзүүлхэ юм.

Байгалай гол баялиг—омолиин үсөөн болоһые хараада абаха хэрэгтэй. Тиимэһээ табан жэлэй туршада жэл бүхэндэ 20 мянган центнер омоли баригдаха юм. Гол нуурнуудаар ондоо түрэлэй загаһа барилгые ехэдхэхээр хараалагдана. Галуута-Нуурай, Яруунын нуурнуудай дэргэдэ загаһа барилгын ажахы байгуулха тухай РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо тодорхойлогдонхой. Галуута-Нуурай загаһанай ажахы 1967—68 онуудта, яруунынхиие 1968—69 онуудта эмхидхэгдэхээр түсэблэгдэнэ. Эдэ ажахынууд загаһа үсхэбэрилгын тусхай газартай, хаамал сөөрэмтэй, гидротехническэ түхеэрэлгэтэй байха юм. Эндэ элдэб түрэлэй загаһан үсхэбэрилэгдэхэ. Нуурай ажахынуудта сазан, омоли, сагаан амур, гира, рипус гэхэ мэтэ түрэлэй загаһан үсхэбэрилэгдэхэ.

Байгалай хойто захын Дээдэ-Ангара голой уһа сөөрэм ашаглалгада оруулхын тула Нижне-Ангарскын загаһанай комбинадта рефрижераторна хоёр судна үгтэхэнь. Колхоз, совхозой мэдэлэй гэжэ тоологдоод, урдань ашаглагдадаггүй байһан Баргажан голой уһа сөөрэмүүдтэ загаһа барихаар хараалагдаа.

«Загаһанай продуктнуудые, илангаяа амиды, хүргэгдэһэн загаһа, филе, балык ба кулинарна зүйлнүүдые бүйлуулан бэлдэлгэ түргэнөөр хүгжөөхэ. Дэлхэйн уһан далайнууд доторхи шэнэ районуудые, олзоборилгын газарнуудые шэнжэлэн ашаглаха, дотоодын уһануудта загаһанай ажахы ехээр хүгжөөхэ, ашаг үгэлгыень улам дээшэлүүлхэ».

(КПСС-эй ЦК-гай проектһээ)

Байгалай уһанай нэмэһэн дээрэһээ ондоо түрэлэй загаһа үсхэбэрилхэ, олошоруулха хэрэгтэ һайн арга боломжо байгуулагдаа. Тээд загаһа барихада һаад ушаруулдаг бэрхэшээл тохёолдодог болоо. Юуб гэхэдэ, нуурай зэзим эрье уһанда абтана, нүүжэ байдаг олтирогууд бии болоо. Тиимэһээ губшуураар загаһа барихань бэрхэшээлтэй болошоо. Нижне-Ангарскын загаһанай комбинадай хүдэлмэришэд губшуураар загаһа барилгые нарижуулан һайжаруулха үүсхэл гаргаһан юм. Тэдэнэр хоёр онгосо хоорондонь холбожо, губшуур уһанда табиха, татаха талмай түхеэрһэн байна... губшуураар загаһа ... оньһожоруулжа шадаа. ... эдэбхи үүсхэлтэйгээр ха... ашаар тэдэнэр жэлэйнгээ ... үлүүлэн дүүргэһэн.

Эдэ түрүү загаһашад... дүршэл хэрэглэн. Чивы... тохойдо, Сэлэнгэ голой ... Истогой, Оймороой тохойдо... бариха гэжэ хараалагданх... доо түрэлэй томо загаһа (... алгана гэхэ мэтэ) гульмэ... тусхай хаалта хэжэ олоор ... гэжэ түсэблэгдэнэ.

Загаһа барилгые оньһо... ха, техникыень нарижуула... жаруулха талаар олон ша... хэгдэхэ. 1970 он болотор ... шад мүльһэн доороһоо заг... риха шэнэ түхеэрэлгээр ... даха. Мүнөө тэдэнэй зари... абтаад, ашаглагдажа эхил... жэ загаһа бариха губшуур... хай лебедконууд олоор хэр... нэ. Оньһожоруулмал арга... һа баридаг газарта электр... конууд урданайхи мэтэ ... ашаглагдаха юм. Загаһ... ажал хүнгэдхэхын тула ... дэ шэнэ судна. Байгалаа... мотолодко зохёогдохо га... раалагдана. Загаһа бар... байрлаха тусхай газар, ... табиха, уһанһаань гаргах... хүнгэдхэхэ механизм, уһ... загаһа бэдэрхэ тусхай при... лодко дээрэ түхеэрэгдэ... электроэнерги хэрэглэхэ ... шагдана. Загаһа үсхэбэрил... водуудта тушаагдаха омол... лэнгэ. Дээдэ Ангара гол... бариха техникэ шудалха ... сэблэгдэнэ.

Загаһа болбосоруулгад... сервэ үйлэдбэрилгэдэ ехэ... лалта болохо. Бүри энэ... Усть-Баргажанай загаһан... бинат досоогоо лаагаар ... һан баанхатай консер... эхилхэнь. Олон янзын, тэ... овощ, загаһанай холисото... янзын консервэ хэгдэдэг ... юм. Холодильнигуудые, ... һа сонгоохо тусхай ... үргэдхэхэ, шэнэдхэн ... гэжэ хараалагдана.

Республикын загаһанай... мышленность хүгжөөхэ го... го юуб гэхэдэ, загаһа бү... жээгээр олошоруулга боло... мэһээ загаһа үсхэбэрилг... анхарал хандуулагдана. ... эндэ загаһа үсхэбэрилгы... завод бариха тухай РСФС... нистрнүүдэй Соведэй тог... танхай. Сэлэнгэ голой ... дэ, Береговая тосхонһоо ... лометрһээ дээгүүр Сэлэн... ли, хилмэ үсхэбэрилхэ за... —68 онуудта, Дээдэ-Заа... хоной район шадар Хойт... лай завод 1968—69 онуу... Чивыркуй голой эрьеэ... куйска завод 1966—67 ... баригдахань.

И. АРТЮ...

загаһанай промышлен...

Зүүн-Сибириин управ...

таһагай нач...

ЭРДЭМТЭДЭЙ ҺАНАМЖА, ЗҮБШЭЛ

Эрдэм, наука

Агрохимиин эрдэм ухаа туршалга хэһэнэй үндэһөөр шэнэ онол аргануудые олодог. Нолидо хэгдэһэн туршалга хадаа утэгжүүлгэнүүдые хэрэглэлгын талаар һанамжа дурадхал зохёохо гол материал болодог гэжэ академик Д. Н. Прянишников зааһан юм. Совет агрохимиин үндэһэ һуури табигшын һургаал үргэлжэлүүлэн бэелүүлэгшэд Москвада зарлагдаһан бүхэсоюзна зүблөөндэ суглараад, нютаг нютагуудта хэрэглэгдэдэг дүй дүршэл долоон жэлэй турша соо шэнжэлһэнэй дүнгүүдые зүбшэн хэлсэжэ байна.

Манай эрдэмтэд ороной бүхы районуудтахи хахалагдадаг газарта хэгдэһэн туршалгануудые үндэһэ болгон, тукуудые (минеральна утэгжүүлгэ) үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ арга бэдэрнэ. Эдэниие эрдэм ухаанай заабариин үндэһөөр ашаглаха гээшэ хүдөө ажахыда хими нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ гол арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно.

Мүнөө агрохимическэ туршалганууд хаа хаанагүй хэгдэжэ байна гэжэ Утэгжүүлгэ ба хүрьһэ шэнжэлдэг эрдэм-шэнжэлгын бүхэсоюзна институдай (ВИУА) директор Д. А. Кореньков зүблөөн дээрэ хэлэбэ. Зүгөөр иимэ туршалганууд үшөөл дутамагаар хэгдэнэ. Энээнгүйгөөр газар тариаланда хими зүбөөр нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхын аргагүй. Тиимэһээ жэл соо 4—4,5 мянган иимэ туршалга хэхэ хэрэгтэй байна.

Эдэ туршалганууд манай хүдөө ажахын үйлэдбэридэ ямар үрэ үгэнэб? «Минеральна утэгжүүлгэнүүд ба СССР-тэхи ороoһо тариянай ургасые дээшэлүүлхэ тухай» элидхэл хэһэн, ВИУА-гай профессор П. Г. Найден энэ асуудалда тодо һонор харюу үгөө. 20 жэлэй турша соо хэгдэһэн туршалгануудые шэнжэлһэнэй үндэһөөр, ороoһото ургамалнуудта минеральна утэгжүүлгэ хэрэглэхэ хоёр зорилго шэнэ табан жэл соо шиидхэхэ бэлэдхэл гол түлэб хэгдээ гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Энэмнай—тукуудые түрүүшын ээлжээндэ хэрэглэхээр районуудые тодорхойлхо, газарай хүрьһэндэ тараан шэнгээхэ аша үрэтэй аргануудые элирүүлнэ.

„Колхоз, совхозуудай үйлэдбэри хүгжөөлгэдэ эрдэм ухаанай үүргые дээшэлүүлхэ, экономикын, биологиин, агротехникын, зоотехникын, үйлэдбэри оньһожоруулха талаар теоретическэ, туршалга-шэнжэлгые үргэдхэхэ.

(КПСС-эй ЦК-гай проектһээ)

Ороoһо тариянай ургаса ба шанарые агротехническэ ондоо аргаар дээшэлүүлжэ, шадагдахагүй, эдэнэй үлэмжэ ехэ үрэ үгэдэг нютагуудта минеральна утэгжүүлгэнүүдые эльгээхэ шухала гэжэ профессор Найден тоолоно.

Энэ ушар түбхын түрүүн хара хүрьһэгүй газартай нютагуудта хабаадана. Эндэхи ороoһо тариянай ажахые хүгжөөлгэдэ табан жэлэй түсэбэй проектээр онсо анхарал хандуулагдана. Тиигэһэниинь шье дэмы бэшэ. Профессор П. Г. Найден олон жэлдэ шэнжэлһэнэй үндэһөөр, иимэ ушар элирүүлээ гэбэл: агротехникэ ехээр хэрэглэбэшье, хара хүрьһэгүй нютагуудта наг шэбхэ, минеральна утэгжүүлгэнүүдые тараагаагүй һаа—намарай тарилгын гектар бүриһөө оройдоо 8—13 центнер, хабарай ороoһото ургамалнуудай —6,5—10 центнер ургаса абтадаг байна. «Газарай витамин» гэжэ алдаршаһан утэгжүүлгэнүүд намарай тариянай ургасые 22—25, хабарай—18—20 центнер хүрэтэр дээшэлүүлнэ.

Хара хүрьһэгүй газартай нютагуудта 50 миллион гектар хахалагдадаг газар бии, тэрэнэй хахадынь — ороoһото ургамалнуудай тарилга. Химэ нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлһэнэй ашаг үрын али тухай ехэ байһые ойлгожо ядахаар бэшэ. Тэрээнһээ гадна, утэгжүүлгэнүүдые үргэн ехээр хэрэглэбэл, сэбэр паарые эзэлэгдэһэн паараар һэлгэхэ арга олгодог, газар тариаланай юрэнхы шанар дээшэлүүлдэг, малай тэжээлэй нөөсэ ехэ болгодог байна.

Хара хүрьһэгүй газарта хэды шэнээн утэгжүүлгэ хэрэглэжэ болохо тухай элидхэлшэ тодорхойлон дурдаа. Хахалагдаһан газарай гектар бүриин 3—4 центнер минеральна утэгжүүлгэ, 5—6 тонно наг шэбхэ тараажа болохо гэнэ.

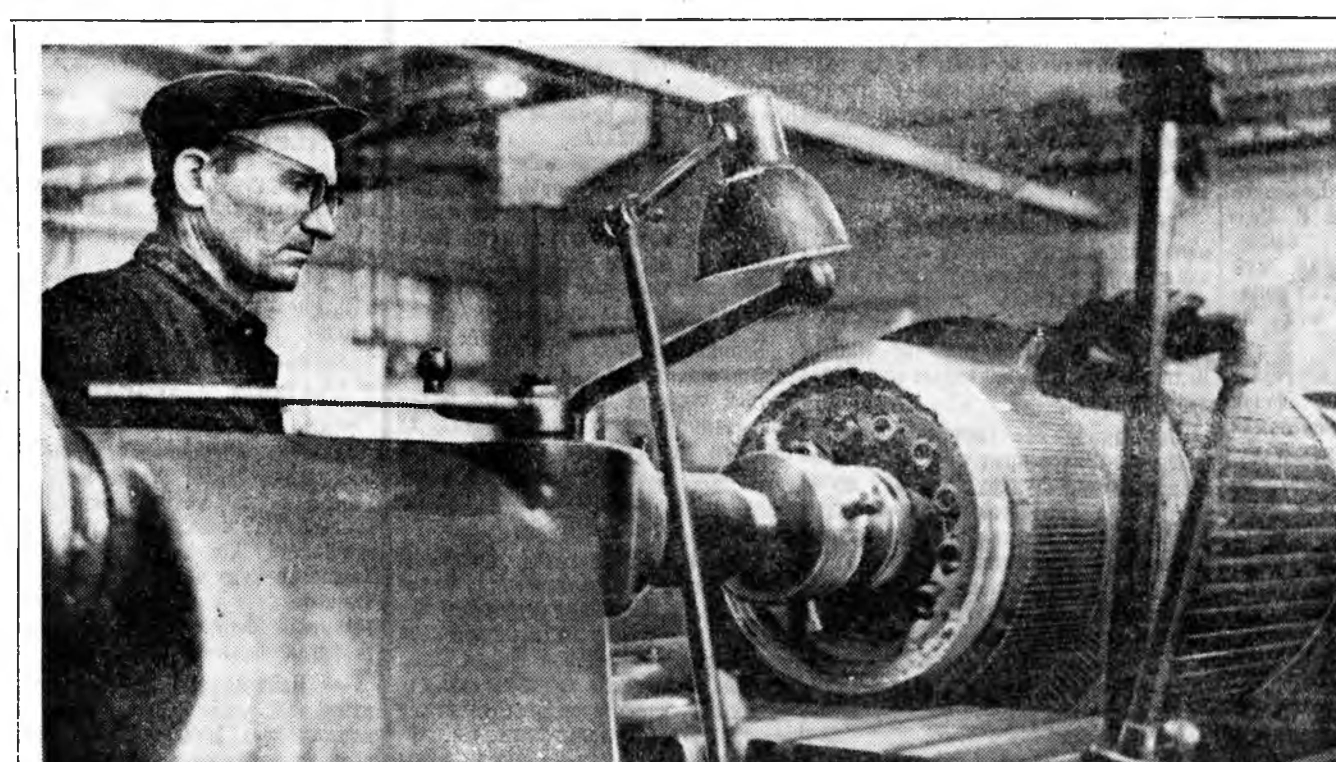
Ган гасуурай ходо болоһонһоо шалтагаалан ороoһо тариянай ургасын тогтуурингүй байдаг талын нютагуудта шииг нойто сугларуулхын тула газарайнгаа хүрьһэ таарүү зохидоор элдүүрилхэ шухала. Зүгөөр ороoһо тариянай ургасые эндэшье нилээд ехээр нэмээжэ болохо байна. Нютагай утэгжүүлгэ хүсэд бүрин хэрэглэжэ, шэниисэ тариһан рядууд хоорондуур монсогор суперфосфат (бага хэмжээтэйгээр) тараан шэнгээхэ шухала.

Минеральна утэгжүүлгэнүүдэй (тэрэ тоодо азотноошье) тараагдаха хэмжээе нэмээхэтээ хамта; наг шэбхэ ехээр хэрэглэбэл—уһалагдадаг газарта таригдаһан шэниисын, кукурузын ургаса ехээр дээшэлдэг. Дүй дүршэл дээрэһээ харахада, газарайнгаа хүрьһэ һайса элдүүрилээд, утэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хэрэглээд байбал, ургасын хэмжээн гектар бүриин 10—16 центнерээр нэмэнэ.

Севооборотуудта утэгжүүлгэ хэрэглэхэ, уһалагдадаг газарта тэрэниие зүбөөр ашаглаха асуудалнуудта эрдэмтэдэй зүблөөн ехэ анхарал хандуулна. Хүдөөдэ таригдадаг бүхы гол ургамалнуудта тукуудые хэрэглэлгын аша үрэ шэнжэлэгдэжэ байнхай.

Эрдэмтэдэй энэ зүблөөн Утэгжүүлгэ ба газарай хүрьһэ шэнжэлдэг бүхэсоюзна эрдэм-шэнжэлгын институтда боложо байна. Эндэ бүхы союзна республикануудай агрохимигүүд сугларaa. Долоон жэлэй турша соо нютаг нютагуудта хэгдэһэн туршалгануудай дүн гаргаха, утэгжүүлгэнүүдые эрдэм ухаанай үндэһөөр хэрэглэхэ заабаринуудые тариашадта тодорхойлжо үгэхэ зорилготой.

ТАСС-ай корр.

Филипп Федо... ловейкин комму... лай ударник ... туршада Улаан-... циин локомоти... до ажаллажа, ... соогоо эгээл хү... хэдэй нэгэниин... хой юм. Парти... съездын хүндэл... лэй вахтада ... уралан нарижу... тэ дурадхал ор...

Д. КАПУСТ...

ШЭНЫЕ ҮҮДХЭГШЭ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

— Манай үбэлжөөнэй захаархи 35 гектар сабшалан отарадамнай даалгажа үгэгты. Тэндэһээ һайн үбһөөрөө хонидоо тэжээжэ гараад байхадаа,—гэжэ Намжилмаа сэхэ хэлээ һэн.

Хонишод өөһэдөө сабшалангайнгаа эзэн болохоёо зүжэглөө эндооконоор эн хандагар болобо. Тиигэжэ сабшаланда хонидоо оруулхаа болёо. Шэбхээд малтажа гаргахада һайса тарилгаа, үлгилжэ, оролдосотойгоор үндалжа ороо.

Тиин басаган Семен хүбүүн хоёрынь һургуулиингаа һүүлээр, зунайнгаа амаралтын үедэ эжыдээ туһалдаг, хонидынь адуулалсадаг болоо. Энэ үедэ Намжилмаа сабшалангаа үһалдаг, шэбхээд байдаг. Тиигэжэ сабшалангынгаа ногоон үһэ һайнаар гаргаа. Энээгээрээ, хойто жэлынь бүрид оролдосотойгоор ажаллажа, отарынгаа хонидые һайхан үбһөөр хангажа шадаа. Үнгэрһэн жэлдэ Хориин аймагта бүхы мал гасуур болоошье һаа, Намжилмаа Тогтохоевагай отарынхид гектар бүриһөө 12 центнер үбһэ абажа, хонидоо тэжээлээр хангаһан байна.

— Ооошье бидэнэр ажалдаа зээн болоо. Залхуурангүй ажаллаад байгаа һаа, түлөөшье, нооһошье ехээр хиргажа аргатай,—гэжэ ахалагша хонишон баяртайгаар мэдүүлээ болонхой.

Дүрбэн жэлдэ хонишоноор ажаллажа, совхозойнгоо дотороо хаба шадалаа харуулаад байхадаа, Намжилмаа Ламажановна өөрынгөө үнэнэй нэгэ һанаагаа хүсэлдүүлхэ, эсэгэ мэтэ коммунист болохо гэжэ шиидэбэ. Отделениингээ партийна эхин организацида мэдүүлгэ барижа, партиин гэшүүндэ кандидаар абтаба. Хойто жэлынь коммунис партиин гэшүүн гэһэн улаан билет абажа, зүрхэн дороо хадагалжа ябахадаа хүсэл, зоригынь улам бэхижэжэ, хэдэг ажалынь хүнгэрһэн мэтэ үзэгдэбэ.

Хонидоо адуулжа хаарэ абахадаа Намжилмаа газетэ, журналнуудые уншадаг, түрүүшүүлэй дүршэлтэй танилсадаг, хайшан гэбэл олон хурьга абахаб, нооһо ехээр хайшалхаб гэжэ ходо бододог, шэбшэжэ үдэрые үнгэргөөр һэн. Эдэын аймагта зарим малшад хонидоо май һарада хурьгалуулжа, яһала амжалта түйлана гэжэ мэдэхэдэ, тэрэнниие туршажа үзэхэ гэжэ бодоод, совхозойгоо хүтэлбэрилэгшэдтэй зүбшэжэ дэмжэлгэһэн бэлэй.

1964 оной декабрь һарада отарадаа һайн үүлтэрэй хорёод хуса, мүн хэды баһадаар хусануудые асаржа, хонидоо үрээлүүлжэ ороо. Түрүүн бэдэрдэг хусануудые табижа, ототой байһануудыень илгажа амяарынь таһалгада орулаад, тэдээн соогоо арбаад хуса оруулжа хонуулдаг дүршэлтэй болобо. Үглөөгэдэрынь баһал иигэжэ илгадаһан хонидто нүгөөдэ арбан хуса табиһан. Тиигэжэ һараһаа үлүүхэн болзорто бүхы хонидоо хээлилүүлбэ.

Бүхэли үбэлдөө, хабартаа нэгэшье үдэр газаа байлгангүй хонидоо адуулба. Тиигээд апрелиин хахадһаа майн 20 хүрэтэр хонидынь бүхыдөө түрөбэ. Иван Гречишкин Света Султимова гэдэг хоёр сакманщигтай хурьгалаа нэгэшье гарзагүйгөөр тэмэ болгоо. Тиигэжэ Намжилмаа зуун хонин бүриһөө 101 хурьга түлжүүлжэ, совхозойнгоо һүрэгтэ табиа.

Тэдэ хабартаа хурьга абахань тиимэ бэлэн бэшэ байһаа. Эгээл сабшалангаа үһалха, утэгжүүлхэ үедөө хурьга абажа сүлөө забгүй байхаш. Малаа зуһалангын нүүлгэхэ гэхэдэ хурьгад нарай. Иимэ бэрхэшээлнүүдэй тохёолдоошье һаа, Намжилмаа тэрэнниие эрэлхэгээр дабажа гараа.

Зуһаландаа хушалтатай дал барюулаа. Хурьгатай хонидоо дүрбэн хэһэг болгожо адуулаа. Эхирлэһэн дүшөөд хонидоо амяарлан бэлшээгээ. Энээндэнь хүбүүд, басагадынь ехэ туһа хүргэбэ. Нарай хурьгатай хонидые адуулхадаа угаа анхаралтай ябаагүйдэ аргагүй. Хурьган хэбтээл һаа унташаха, эхэһээ таһаршаха байна ха юм. Тиимэһээ өөрөө хонидоо үдэрынь адуулалсаад, һүниндөө сабшалангаашье уһалха ушар тохёолдоо. Энэ отарын үбэлжөөн зуһалан хоёрынь зэргэлээд түхеэрэгдэнхэй, угаа зохид. Хонишод сүлөөтэйл сагтаа сабшалан дээрэ ажалладаг. Үбэлжөөн зуһалан хоёройнь хоорондо посхоод баригданхай юм.

— Нёдондонойнгоо дүршэл дээрэһээ ухаан абажа, энэ жэл хонидоо нилээд богони болзорто ороондо оруулжа дүүргээбди. Юрэдөө шадаал һаа, хабарай һүүлээр түрэхэ хонидые хорин хоногтошье хурьгалуулжа дүүргэбэл һайн бэлэй,—гэжэ Намжилмаа хөөрэнэ.

Хабарай һүүл багаар түрүүлһэн хонидһоонь түл олоор абтахаһаа гадна нооһо ехэ хайшалагдаа. Отарын хонин бүриһөө 3 килограмм 732 грамм һайн шанартай нооһон гүрэндэ тушаагдаа бшуу.

Түйлаһан амжалтаараа түрүү хонишон аймаг, республика дотороо шалгаржа, олоной хүндэ, хайрада хүртэбэ. Коммунис ажалай ударник алдартай, хүндэлэлэй хэдэн грамотануудаар шагнагданхай. КПСС-эй обкомой гэшүүн боложо, «Республикын эрхим хонишон» гэһэн үнэмшэлэ абаа, КПСС-эй XXIII съездын делегат боложо һунгагдаба. Энэл даа, габьяата ажалайнь аша үрэ!

Габшагай бэрхэ хонишон гэр бүлэдөөшье үнэр баян ажаһууна. Гурбан үхибүүдынь һургуулида һурана. Эгээн бага Түмэн хүбүүниинь хони бусаалсамаар болонхой. «Ажал хэһэн—ама тоһодохо» гэдэгтэл, хэһэн хүдэлмэриингөө түлөө мууларгүй түлөөһэ абана. Үнгэрэгшэ жэлэй дүнгөөр гансахан нэмэлтэ түлөөһэндэ 19 хони, 1800 түхэриг мүнгэ абаһан байна. Хүдэлмэриин һүүлээр һанаһан газартаа хүрэхэ гэбэл, хүнгэн «Москвич» автомашина газаань зэһээтэй байха. Түлеэ залһыень асаржа, «Дружба» хюрөөгөөр тайража үгэжэрхихэ.

Иимэ анхарал хайрада хүртэжэ байһанаа Намжилмаа досоогоо хуу бодожол ябадаг. Мүнөөшье энэ түүдэгэй дэргэдэ һууужа, хонидоо бэлшээжэ ябахадаа ухаандаа оруулнал ёһотой.

Үбэлэй һүлэмхи наран баруулжа, үндэрэй оройдо дүтэлбэ. Хонидыньшье тэрхытэрээ эдеэлшэһэн, байра тээшээ хушуурж захалба. Тэдэнэйнгээ урдань коммунист Намжилмаа хонишон омогтойгоор алхална.

Б. ГЫЛЫКОВ.

ГАВАНАДАХИ КОНФЕРЕНЦИИН ШИИДХЭБЭРИНҮҮД ЭБ НАЙРАМДАЛ БЭХИЖҮҮЛХЭ ЗОРИЛГОТОЙ

СССР-һээ ООН-ой дэргэдэ байдаг түлөөлэгшын бэшэг

Аюулгүйн Соведэй Түрүүлэгшын нэрэ дээрэ Латиин Америкын 18 гүрэнһөө ООН-ой дэргэдэ байдаг түлөөлэгшэд бэшэг эльгээжэ, Гаванада һаяхан болоһон гурбан түбиин арадуудай һанал нэгэдэлгын конференциин шиидхэбэринүүд тухай эдэ гүрэнүүдэй правительствануудай һанамжануудые тэрээн соогоо найруулһан байгаа. СССР-һээ ООН-ой дэргэдэ байдаг саг үргэлжын түлөөлэгшэ Н. Т. Федоренко энээнтэй дашарамдуулан Аюулгүйн Соведэй түрүүлэгшэдэ бэшэг эльгээгээ. СССР-эй түлөөлэгшын мэдүүлгэ соо тусхайлбал иигэжэ заагдана. ООН-ой уставай ёһоор Аюулгүйн Соведэй шиидхэхээр даалгагдаагүй зорилгонуудые бэшэгэй авторнууд урдаа табиһан байна. Үнэндөө энэ хадаа гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй тухай ООН-ой декларациие США-гай эбдэжэ байһан ябуулгануудһаа анхаралые һамааруулха һэдэлгэ болоно гээшэ. США хадаа Урда Вьетнамда зэбсэгтэ ээрхэг түримхэй ябуулга хэжэ, Вьетнамай Демократическа республикын амгалан һууһан городууд болон тосхонуудые зэрлиг муухайгаар бомбодожо, Доминиканска республикада зэбсэгтэ интервенциие үргэлжэлүүлжэ, бусад олон гүрэнүүдэй аюулгүй байдалда түбэг татажа байна бшуу. ООН-ой секретариадай энэ оной февралиин 11-дэ тарааһан ондоо документ — Гаванадахи конференциин дүнгүүдтэй дашарамдуулан Америкын гүрэнүүдэй организациин Соведэй резолюци тухай мүн лэ иимэ сэгнэлтэ үгэжэ болохо байна.

Бүхы иимэ ябуулгануудые үгэ дуугүйгөөр болюулха, улас хоорондын ёһо гуримай, ООН-ой уставай гол ёһонуудые, гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй тухай ООН-ой Декларациин дүримүүдые наринаар сахиха тухай США-да, эб найрамдалда аюултайгаар хэдэг ябуулгануудтань хабаадалсадаг гүрэнүүдтэ хэхэ гээшэ эб найрамдал бэхижүүлхые хүсэдэг бүхы гүрэнүүдэй ёһотойл уялгань болоно гэжэ Советскэ правительство тоолоно.

Гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ, арадуудай бүрин эрхэдэ харин оронуудай ямараар шье хамааралсалгые Советскэ правительство эрид шууд буруушаана. Мүн лэ иимэ бодолтой гоор Советскэ правительство Латиин Америкын оронуудта хандадаг байха юм. Юуб гэхэдэ, Советскэ Союз эдэ оронуудтай имагтал хани ёһоной харилсаатай байхые хододоо хүсэдэг юм.

Мэдүүлгын түгэсхэлдэ иигэжэ онсолон тэмдэглэгдэнэ. Мүнөө үе сагай гол шухала асуудалнуудта ямараар хандадаг байһанаа ниитын организацинууд элирхэйлэн мэдүүлхэ эрхэтэй. Гаванадахи конференцидэ хабаадагшад энэ эрхэеэ хэрэглэһэн байна. Энээндэнь хэншье һэжэглэжэ шадахагүй, эдэ организацинуудай ажал ябуулга Аюулгүйн Соведэй эрхэ түлөөлэлгэдэ оройдоошье хамаатай бэшэ юм.

Советскэ түлөөлэгшын гуйлтаар дурсагдаһан бэшэг Аюулгүйн Соведэй документ болгожо тараагдаһан байна.

РОССИН ГОРОДУУДАЙ ГЕНЕРАЛЬНА ТҮСЭБҮҮД

Россин городуудые түсэблэн бариха асуудалда зорюулагдажа, Барилгын хэрэгүүдэй талаар РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комитедэй заседани февралиин 23-да болоо.

Россин Федераци дотор мүнөө 931 город бии. Тэдэнэй нилээд олонхидойнь генеральна түсэбүүд элдэб үедэ зохёогдоһон байгаа. Эдэ түсэбүүдые «Гипрогор» болон «Ленгипрогор» гэжэ институдуудай архитекторнүүд гол түлэб зохёоһон байха юм.

Проектнүүдтэ улам ехэ эрилтэнүүдэй табигдадаг болоһон тухай заседани дээрэ хөөрэлдөөн болоо. Промышленностиин хүгжэлтын, гэр байра барилгын, коммунальна предприятинуудай ургалтын холын хараа замууд эдэ проектнүүд соо анхаралда абтаһан байха ёһотой. Индустриальна районуудые зүбөөр хубаарилан хүгжөөлгэдэ, таарамжатай харгы зам табилгада элшэ хүсэнэй системэ болон уһаар хангалгада тусгаар анхарал хандуулагдаха ёһотой.

Генеральна түсэбүүд нютагай архитектурна управленинүүдээр, городой болон областной Соведүүдээр түрүүн наринаар хаража үзэгдэхэ ёһотой. Удаань архитекторнүүдэй зохёоһон проектнүүдые республикын элүүрые хамгаалгын болон коммунальна ажахын министерствэнүүд, союзна министерствэнүүд болон зургаанууд шэнжэлжэ үзэхэ зэргэтэй. Теэд эдэ зургаануудта проектнүүдэй удаан саг соо хэбтэдэгые шаналхаар байна. Жэшээнь, Петрозаводскын генеральна түсэб РСФСР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствэдэ юһэн һарын, республикын коммунальна ажахын министерствэдэ — табан һарын турша соо хэбтэһэн байха юм. Петропавловск-на-Камчатке. Ярославль, Курск, Калининград, Горький, Саратов, Новосибирск городуудые үргэдхэн бариха түсэбүүд элдэб зургаануудаар удаан саг соо ябажа баталагдаһан байгаа.

Түсэбүүдые иигэжэ баталдаг гурим буруу гэжэ РСФСР-эй Госстрой мэдэрээ. Мүн проект зохёогшодойшье гэмээр удааралга болодог. Энэ хадаа ажал хэрэгтэ һаад ушаруулхаһаа гадна, городуудта буруугаар барилга хэхэ ябадалда хүргэнэ.

(ТАСС).

Бэшэгүүдэй шэнжэлэл

АНХАРХААР БОЛОҺОН АСУУДАЛ

Мүнөө республикымнай колхоз, совхоз бүхэн машина техникээр зэбсэглэһэн томохон ажахы болонхой. Энэ хүдэлдэг ганса трактор, автомашинанууд хэдэн арбаадаар тоологдоно. Түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор, һаядаа хүдөө нютагта янза бүриин шэнэ техникэ үшөө элбэгээр ерэхэ.

Машина, техникын элбэгжэхэ бүри урдань гараар, мори унаагаар хэгдэдэг хүдэлмэриин оньһожоруулагдана, ниитын ажалай бүтээсэтэй, ашатай болоһониинь хүн бүхэндэ мэдээжэ. Гэхэтэй хамта хүсэтэ энэ техникээ ашаглахадаа, хэр зэргэ мүн нягтаар хандана бибди, хэр зүбөөр ажалаа эмхидхэн, машина зэбсэгээ ямар зэргын аша харюутайгаар хэрэглэнэбибди гэжэ ехэ анхарагдаагүй байгаа. Харин тээсгэн үнгэрһэн республикымнай механизаторнуудай зүблөөн дээрэ трактор, машинын зүб мүрөөр ашаглаха тухай һонирхолтой хөөрэлдөөн боложо, тодорхой шиидхэбэри гаргаһаниинь тон ушаалтай. Хүдөө ажалшадай, тэдэнэй механизаторнуудай зүгһөө ажа абаһан машина, зэбсэгтээ эзэн ёһоор хандаха, бага гаргашатайгаар, ажалай ехэ бүтээсэтэйгөөр техникые ашаглаха тушаа анхарал оролдолгынь хандуулха гээшэ шухала зорилгонуудай нэгэн гэжэ манай газетын редакцида ороһон бэшэгүүд соо зүб тэмдэглэгдэнэ.

Автомашина, трактор гү, али оньһото зэбсэг удаан саг соо ехэтэйгээр ашаглаха хэрэг хадаа, нэн түрүүндэ, механизаторнуудай кадрнуудһаа болохо байна. Хэн ажалдаа шадабаряараа, дүй дүршэлөөрөө бүлюүб, даажа абаһан машина, техникэдээ нарин нягтаар хандадаг бэ, тэрэл механизатор хамагһаа ажал хямда гаргашатайгаар бэелүүлдэг гэжэ Хориин аймагһаа хүдөө ...эгшэ Цыбан **Токтохоев** мэдээсэнэ. Тэрэ тобшололдоо жэшээ болгон Хэлэнгын совхозой гурбадахи фермын жолоошон Согто Дашиев тухай магтан бэшэнэ. Согтын абажа ябаһан автомашина хододоо заһаршанхай байдаг. Согтотой ажал хэхэдэ түргэн, ...тэй, һанаа амар ябахаш. Мэдэхэ, шадаха юумэеэ нүхэдтөө заажа, хэжэ үгэдэг, өөрөө саг үргэлжэ һуралсажа ябадаг, урагшаа һаналтай ... һаяшаг Согто хоёрдохи классай жолоошоной шалгалта эрхим сэгнэлтэ бариа. Согто Дашиевые эрхим механизатор гэжэ алдаршуулхынгаа ... хүүгаар арбан хүүгэдэй аба гэжэ ... гэжэ совхозойхиниинь ... хөөрэлдэдэг гээд нүхэр Токтохоев бэшэгэйнгээ түгэсхэлдэ онсолон хэлэнэ.

Редакцида ерэһэн нүгөө зарим бэшэгүүд соо ажалдаа харюусалгатай... хандадаг жолоошод, трактористнуудые шүүмжэлһэн, машина техникэ зүбөөр ашаглаха тухай заабари, журам хазагайруулдаг баримтануудые элишэлһэн байдаг.

«Трактор, комбайнууд манай совхоздо хаһа саг соогоо яһала ашаглагдадаг байгаа һаань, автомашинанууд тунайша муугаар хүдэлгэгдэнэ» гэжэ Бэшүүрэй совхозой бүлэг механизаторнууд манда бэшэнэ. Совхозой ажаүйлэдбэриин бүхы гаргашада хэгдэдэг мүнгэн зөөриин ехэхэн хуби автопаркын хэрэглэмжэдэ гарадаг байна. Гарзынгаа жэшээгээр автомобильна ажахымнай хэр зэргэ ашатай харюутайгаар хүдэлнэб гэжэ, нэн түрүүндэ, гаражые эрхилэгшэ һонирхохо уялгатай. Гэхэтэй манай гаражые даагша Дамба Жамьянов ажахын тоосоо, экономическа бүридхэл хэхэһээ байха, жолоошодой ажалые эмхидхэхэ үдэр үдэрэйнгөө уялгата даалгабариие һула муугаар дүүргэдэг гээд сүт хүдэлдэг нүхэдынь шүүмжэлнэ.

Нүхэр Жамьянов өөрынгөө дура зоргоор гаражайнгаа хүдэлмэри «эмхидхэдэг» зантай. Һанаһан хүндөө нюур хаража шэнэ машина үгэхэ, запчасть табиха, жолоошодой дунда журам сахихын орондо дүтынгөө нүхэдтэй «хахадаа» хубаадаг, ханинартаяа архидаха мэтэ тон таарамжагүй ябадал Жамьяновай зүгһөө гарадаг. Жэшээлхэдэ, нагасынгаа хүбүүн Дамба Цыбиковтэ һүүлэй үедэ хоёр шэнэ автомашина үгэһэн. Теэд мүнөө болоходо, архиин халуугаар нагасынь хүбүүнэй гүйлгэжэ, энэ тэрэ юумэ мүргүүлжэ, хонхо ёнхо болоһон машинань ходол заһабарида байдаг болонхой. Батамунко Очиров архиин лэ шалтагаанаар автомашинаһаа гаргагдаһан аад, гаражые даагшын дүтын нүхэр һэн тула уданшьегүй һөөргөө жолоошоноор ороо. Бато Цыренжапов, Долгор Гармажапов, Леонид Тимофеев, Иван Паньков мэтэ жолоошод ажалдаа ханалгагүйгөөр хандадаг, архи уужархидаг зантайшье һаа, Жамьяновай дали доро бараг бэрхэ хүдэлмэришэд гүүлжэ һархайлдадаг. Тиихэдэ Жамьяновтай хахадай халуунаар «ханилжа» шадаагүй жолоошод Владимир Будаев, Мунко Цыренжапов, Григорий Болонев болон олон нүхэд гаражые даагшада шоодбори, зариманиинь үни удаан машинашьегүй, абажа ядаһан зонууд бии. Иигэжэ нүхэр Жамьяновай хүдэлмэришэдтөө хоёр ондоогоор, хоёр нюураар хандадаг ушар һайн юумэндэ хүргэхэгүй гээд механизаторнууд тобшолон хэлэнэ.

Тиимэ тула колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, ахалагша механигуудай зорилго хадаа—автомашинануудайнгаа паркда анхарал ехэтэйгээр хандажа, тэрэнэй хүдэлмэри һайжаруулхын тула тодорхой хэмжээ ябуулгануудые, тэрэ тоодо ажахын тоосооной түрим нэбтэрүүлхэ хэмжээе хараалха саг тулаа гэжэ хэлэмээр.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Телефон • Телеграф • Радио

Совет-Египедэй харилсаа холбоон

КАИР, февралиин 24. (ТАСС). Совет-Египедэй хэлсээнүүд амжалтатайгаар дүүрэжэ, СССР ОАР хоёрой хоорондын экономическа, техническэ харилсаа холбоон тухай 1964 оной сентябриин 22-ой хэлсээн тушаа протоколдо гар табигдаа.

Египедэй Бахариин райондохи рудатай газарые шэнжэлэн ашаглахаһаа эхилээд, бэлэн продукци бүтээн гаргаха Хелуанай металлургическа бүлэг үйлэдбэринүүдые байгуулгада гол анхарал хандуулагдана. Советскэ Союзай туһаламжаар баригдаха энэ үйлэдбэринүүд тус ороной экономическа бэеэ даанги байдал хангаха шухала алхам болохо байна.

Вьетнамда эсэргүү хорото муухай дайнда НАТО гэдэг ээрхэг түримхэй бүлэглэлэй талаар союзнигуудайнгаа хабаадуулхые США ехэтэ хүсэнэ. ГДР-эй уран зураашa Петер Дитрих өөрынгөө зурагаар Бонной реваншистнуудые, океан далайн саанахи политигуудые элишэлбэ.

Зам зааһан столбые «Гадаадын политикын хараа тэмдэг» гэжэ нэрлээ. Гитлеровскэ хүсэд һамна сохигдоогүй шунахайнарай һанаархадаг хото городуудай нэрэнүүд: Данциг (Гданьск), Кенигсберг (Калининград), Лейпциг, Бреслау (Вроцлав), Глейвиц (Гливице) гэдэгүүдэй нэрэнүүд тэрээн дээрэ бэшэгдэнхэй.

Американска сэрэгшэд Сайгон хотын нэрэтэй хабтагай хадаад байна. США-гай империалистнууд Урда Вьетнамдахи дайнда хабаадыт,—гэжэ уряална.

ТАСС-ай фотохронико.

НЬЮ-ЙОРК, февралиин 24. (ТАСС). США-гай Коммунис партиин шэнэ программын проект үсэгэлдэр эндэ тунхаглагдаа. Тэрээн дотороо Холбоото Штадуудтахи мүнөөнэй политическэ, экономическа байдал тушаа шэнжэлэл хэгдэнэ. Ороной бүхы экономикые 500 корпорациин эзэмдэн зонхилжо байдаг ябадал социальна хүгжэлтын, арад зоной байдалай дэбжэлтын замда гол һаад тойбо болоно гэжэ программын проект дотор тэмдэглэгдэнэ.

Американска коммунистнуудай шэнэ программын проект

«Шэнэ капитализм» тухай, «Англиин хани харилсаан» тухай гэхэ мэтэ капитализмын номнолшодой худал хуурмаг баталамжануудые энэ документ элишэлнэ.

«Урагшаа дабшалгын зам» гэһэн бүлэг соонь ажалшадай эрилтэнүүдые дүүргүүлхын түлөө, граждан эрхын түлөө, гол шухала реформонуудые хэхын түлөө, түрүү үзэл бодолтой бүхы хүсэнүүдэй нэгэ һаналтай ябуулгын түлөө тэмсэлэй талаар американска коммунистнуудай бэелүүлхэ зорилгонууд тодорхойлогдоно. Гол шухала реформонуудые хэхын түлөө хүдэлөөн дотор социализмын түлөө тэмсэжэ эхилхэ шэнэ олонхи бүрилдэжэ байна гэжэ программа дотор хэлэгдэнэ.

США-гай коммунистнууд бусад оронуудай коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудтай харилсахадаа партии бүхэнэй хүсэд бэеэ даанги, автономно байхын түлөө тэмсэнэ гэжэ программын проект дотор заагданхай. Гэхэтэй хамта пролетарска интернационализмын гол ёһоньо үнэн байха тухай онсолон тэмдэглээд, коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай хоорондын нэгэдэл бэхижүүлхые уряална.

США-гай компартиин хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн Гэс Холл үсэгэлдэр, программын проект тунхаглалгада зорюулһан пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, энэ документмнай Америкада демократи ба социализм байгуулхын түлөө, марксис революционно суртал болон дэлгэрүүлхын түлөө зуугаад жэлэй тэмсэлэй дүй дүршэл согсолһон документ болохо гэжэ онсолон тэмдэглэбэ.

Программын проект партийна организацинуудта, хэблэлдэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэхэ, энэ жэлэй июнь соо болохо партийна съездын үзэмжэдэ табигдаха байна.

Сиридэхи байдал

БЕЙРУТ, февралиин 24. (ТАСС). Сиридэхи байдал эли бэшэ байһаар. Энэ оронтой телефоной телеграфай харилсаан хоёрдохи хоногтоо таһалданхай. Хилэнүүд, портнууд, аэродромуудынь хаагданхай зандаа. Дамаскын радио «Баас» гэжэ партиин саг зуурын региональна хүтэлбэриин» мэдүүлгэнүүд ба уряануудые; тэрэшэлэн Сириин элдэб районуудтахи сэрэгэй подразделенинүүдэй командирнуудай зүгһөө шэнэ хүтэлбэриие дэмжэһэнээ мэдүүлһэн телеграммануудые дахин дахин дамжуулагдана.

Ороной һургуулинууд, гүрэнэй эмхи зургаанууд хаалтатай байһаар. Хотын бүхы үйлсэнүүд наран шангаар хинагдана. Гэхэ зуура, Сириин Республикын бүхы газар дээрэ комендантын часай саг хороогдоо гэһэн мэдээсэл энэ үглөөгүүр Дамаскын радиогоор дамжуулагдаа.

Ганадахи байдал тухай

ЛОНДОН, февралиин 24. (ТАСС). Рейтер агентствын корреспондент Лагосһоо иигэжэ дамжуулба: Аккраһаа абтаһан мэдээсэлнүүдэй ёһоор. Ганын ниислэлдэ, президентын канцеляриин байдаг «Флагстафф-хауз» шадар буудалдаан болоно, мүн гранатануудай тэһэрхэ абяан дуулдана. Тэрэшэлэн президентын байшангһаа, «Бурма Кэмп» гэдэг сэрэгэй лагерьһаа, армиин штабһаа тэһэрэлгын абяан дуулдана. Ганын радио «аюулгүйе сахигша хүсэндэ» (президент Нкрумын харуулда) хандан, үдэрэй тэн болотор буу зэбсэгээ хуряахыень уряалаад, тиигээгүй һаань—добтолхобди гэбэ. Энэ баримтаһаа үндэһэлэн, сэрэгэй урбалтада эсэргүү хүнүүд Ганада бии ха гээд хүршэ африкан оронуудта багсаана.

Бригадын командир полковник Котока гэгшэ сэрэгэй урбалтые ударидаа гээд багсаана. Урбалта хэгшэдэй түрүүшын ябуулгануудай нэгэниинь—аяншалгада гараха үедөө Нкрумын томилһон президентын комитедые хориһон байна. Ороной хэрэгүүдые хүтэлбэрилхэ сүлөөрэлгын комитедэй байгуулагдаһан тухай Аккрын радио соносхоо. Шэнэ комитедэй состав хожом тунхаглагдаха юм ха. Радиогоор дамжуулагдаһан директивэ дотор министерствэнүүдэй саг үргэлжын бүхы секретарьнар, тэрэшэлэн граждан алба хаагшад бултадаа даадаг тушаалнуудтаа үлэхэ ёһотой гэжэ армиин зүгһөө мэдүүлэгдээ. Гана уласхоорондын бүхы уялгануудаа хүндэлхэ, Африкын нэгэдэлэй эмхиин, ООН-ой, холбоото нацинуудай, мүн уласхоорондын бусад эмхинүүдэй гэшүүд зандаа үлэхэ гэжэ радиогоор тунхаглагдаба.

ПАРИЖ, февралиин 24. (ТАСС). Франс Пресс агентствын корреспондент Дакараһаа иигэжэ дамжуулба:

Дакарада абтаһан мэдээсэлнүүдэй ёһоор, Аккрадахи президентын ордоной оршондо шанга байлдаанууд боложо байна. Президентын харуулайхид буу зэбсэгээ хуряахые арсаа. Сэрэгэйхид эдэнэй эсэргүүсэлтые дараха һэдэлгэ гаргана.

Антуан Гизенга Браззавиль ерэбэ

ПАРИЖ. (ТАСС). Антуан Гизенга февралиин 19-нэй үдэшэ Браззавиль ерээ гэжэ Конгын (Браззавиль) гадаадын хэрэгүүдэй министерствын тунхаглаһан мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ. Леопольдвильда байдаг Франс Пресс агентствын корреспондент энээн тухай мэдээсэхэ зуураа, дайсан харша демонстрацинуудай тэндэ эмхидхэгдэһэнэй һүүлээр Гизенга Конгын ниислэлһээ гаража ошохо баатай болоо гэжэ онсолон тэмдэглэнэ.

Италиин шэнэ правительство

РИМ. (ТАСС). Италиин президент Д. Сарагат А. Морые министрнүүдэй соведэй түрүүлэгшэ болгожо томилһон тухай декредтэ, мүн шэнэ правительствын гэшүүдые томилһон тухай декредтэ гар табиба. Январиин 21-дэ тушаалһаа буухан, урда тээхи правительстваһаа министрнүүдэй шэнэ кабинедэй илгаань юуб гэхэдэ, энээндэ христианско-демократическа партиин (ХДП) баруунай талын түлөөлэгшэд —тон хархис этэгээд М. Шельвын политическэ ханинар ороо. Мүнөө дүрбэдэхи «зүүнэй центрис» партийна нүхэсэлдэ ороһон социалис, социал-демократическа ба республиканска партинуудай түлөөлэгшэд баруунай талынхидтай харилсаа холбоо хэхэ ушартай болохонь.

Шэнэ коалиционно правительствада министрнүүдэй соведэй түрүүлэгшын тушаалые П. Ненни (Социалис парти) даахань; А. Фанфани (ХДП) гадаадын хэрэгүүдэй министрээр томилогдоо.

Унтунгые сүүдлэжэ байна

ЛОНДОН, (ТАСС). Индонезиин президент Сукарнын харуулай батальоной командир байһан подполковник Унтунгые Джакартада сүүдлэжэ эхилээ. Рейтер агентствын корреспондентын Джакартаһаа мэдээсэһэнэй ёһоор, «Сентябриин 30-най хүдэлөөе» хүтэлбэрилөө, гүрэнэй урбалта хээ гэжэ Унтунгые гэмнэнэ.

Мексикын хүн зоной тоо

ГАВАНА. (ТАСС). Засагай газарһаа тунхаглагдаһан мэдээнэй ёһоор Мексикын зоной тоо 1965 оной һүүл тээшэ 42809 мянган хүн болоһон байгаа гэжэ Пренса Латина агентствын корреспондент Г. Мехикэһээ дамжуулба.

КОЛУМБИ. Латиин Америкэдэхи энэ багахан ороной эрэлхэг зоригто арад американска капиталай зонхилолгодо эсэргүү, бэеэ дааха байдалай түлөө, демократиин түлөө тэмсэлдээ буу зэбсэгээ хуряахагүй байха.

Хүдэлмэришэд болон таряашад Эхэ оронойнгоо эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэгшэ партизануудай зэргые һэльбэн нэмээнэ.

Юрын оньһон түхеэрэлгын туһаламжаар шэдхэ шэрэнги соо хэблэгдэһэн листовконууд таряашадай, солдадуудай дунда тараагдана. Арадай талада орохыень партизанууд уряална.

Пренса Латинын ТАСС-ай фото.

ДРВ дээрэ унагаагдаа

ХАНОЙ, февралиин 23. (ТАСС). Тододхогдоһон мэдээнэй ёһоор, февралиин 18-да Хойто Вьетнам дээрэ американска реактивна 4 самолёт унагаагдаһан байгаа гэжэ ВИА агентство мэдээсэбэ. ДРВ дээрэ унагаагдаһан американска бүхы самолёдуудай тоо 883 болоо.

Лаосто 300 самолёт унагаагдаа

ХАНОЙ, февралиин 23. (ТАСС). Лаосой патриодуудай зэбсэгтэ хүсэнүүд 1964 оной майн 17-һоо энэ жэлэй февралиин 9 хүрэтэрхи үе соо Лаосой газар дээрэ американска 300 самолет буудажа унагаагаа. Энээн тухай «Голос Патет Лао» радиогой дамжуулгые үндэһэ болгон, ВИА агентство мэдээсэбэ.

Вьентьянда зүблөөн болобо

ХАНОЙ, февралиин 24. (ТАСС). Нео Лао Хак Сатын ба Сиенгкуанг провинциин Фукудай райондохи патриодуудай нейтральна зэбсэгтэ хүсэнүүдэй эзэлжэ байһан газарта баруунай хархис бүлэглэлэй армиин США-да дэмжүүлэн добтолһон дээрэһээ түгшүүрилтэй шанга байдалай тохёолдоһонтой дашарамдуулан. Лаосой гурбан бүлэглэлэй түлөөлэгшэдэй зүблөөн байгша оной февралиин 16-да Вьентьянда яаралтайгаар зарлагдаа. ВИА агентствын дамжуулһанай ёһоор, энэ зүблөөн Нео Лао Хак Сатын түлөөлэгшын гуйлтаар зарлагдаһан байна.

Сотх Фетраси гэгшэ Нео Лао Хак Сатын үмэнэһөө үгэ хэлэхэдээ, Фукудай райондо хорото добтолгонуудай хэгдэһые эрид буруушаагаад, эдэ добтолгонууд Лаосто эсэргүү ээрхэг түримхэй ябуулгые үргэдхэхэ гэһэн американска түсэбһөө үг үнгитай гэжэ тэмдэглэбэ.

„АГИТАТОРАЙ БЛОКНОТ“

КПСС-эй Буряадай обкомой пропаганда, агитациин таһагай һарадаа хоёр удаа гаргадаг «Агитаторай блокнодой» ээлжээтэ—гурбадахи номер хэблэлһээ гаража, уншагшадтаа тараагдаба.

Блокнодой гадар хуудаһанда Улаан-Үдын барилга-хабсаралгын гурбадахи управлениин агитатор Н. Ошурковай дүрэ зураг толилогдонхой.

Блокнодой эхин хуудаһанда «Луна-9» станци бүтээлгэдэ, һара дээрэ хорьбоогүйгөөр буулгалгада хабаадаһан эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, техникүүд ба хүдэлмэришэдтэ, бүхы коллективүүд болон эмхинүүдтэ КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй эльгээһэн амаршалга хэблэгдэбэ. Удаадахи хуудаһануудта «Алмалтын түлөө мүрысөө үргэдхэе» гэһэн гаршаг доро түрүү бэшэг хэблэгдэнхэй.

«КПСС-эй XXIII съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтая» гэһэн бүлэгтэ Улаан-Үдын барилга-хабсаралгын гурбадахи управлениин шэрдэгшэдэй бригадын агитатор Н. А. Ошурковай,—«Амжалта хэхын түлөө оролдолгоор хүмүүжүүлхэ» гэһэн хөөрөөн толилогдобо. Совет Арми, Далайн-Сэрэгэй Флодой үдэртэ зорюулагдаһан «Ажал болон энхэ тайбаниие хамгаалгада жагсана» гэһэн статья хэблэгдэһэн байна.

«Герасимовска хүдэлөөе һэргээе» гэһэн А. Батышевай һонирхолтой хөөрөөн толилогдоо.

«Хөөрэлдөөндөө хэрэглэ» гэһэн гаршаг доро республикын арадай ажахые хүгжөөлгын гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын дүнгүүд тухай һонирхолтой тоо, баримтанууд блокнодой һүүлшын хуудаһануудта бии.

ҺУРАГ ДУУЛДАА

«Буряад үнэн» газетын байгша оной февралиин 2-ой номерто «Бадма Имидкенов хэн гээшэб?» гэһэн корреспонденци толилогдоһон байна. Совет засагай түлөө тэмсэлдэ хабаадалсаһан хүнүүдэй юу хэһэн, хаана байһаниие мэдэхэ гээшэ мүнөө үедэ тон шухала. Октябриин Агуухэ Социалис революциин 50 жэлэй ойн урда тээ эсэгэнэрэйнгээ ябаһан арюун замые эрьен хараябди.

Бадма Имидкенов Баргажанай аймагай Хара-Модоной сомондо түрэһэн хүн байгаа. 1903 ондо Баргажан нютагта ехэ ган боложо, ургаса багатай гасуур сагай болоходо, эндэхи зон урда шэлзээ дабажа, Витим гол, Жилиндэ, Үльдэргэ нютаг руу нүүһэн гэлсэхэ. Тэндэ байхадаа Имидкенов нютатайнгаа зонтой хамта Шэтэ город ошожо малаа худалдадаг байгаа. Тиихэдээ ород хэлэ мэдэдэг байһан дээрэһээ нүхэдэйнгөө хэлэмэршэн, газаршан боложо туһалдаг һэн гэхэ.

Бадма Имидкенов урдын ноёд, баяд, ламанартай тэмсэжэ, нютагайнгаа үгытэй, дунда шадалтанда хүндэтэй болоһон байха.

Жилиндэ нютагтаа байха үедэнь Баргажанһаа Петр Петрович Морозовой партизан отряд тэндэ ошожо. Имидкеновтэй уулзаһан байгаа. Имидкенов тэдэниие хүндэтэйгөөр угтажа, буу зэбсэг суглуулха, эдеэ хоол үгэхэ, унаа мори эмхидхэхэ зэргээр туһалдаг байба ха. Энээн тухай газетэдэ тон зүбөөр бэшэгдээ.

Буу зэбсэгээ партизануудта абтаһан тэндэхи баяшуул Имидкеновые алаха һэдэлгэ гаргаһан байгаа. Партизануудта туһаламжа үзүүлбэ гэһэн үнэмшэлгэ отрядай командир Морозов үгэһэн байна. Тиигэжэ Имидкенов Баргажан нютагаа тэхэриһэн байна.

Байгалай шадар совет засаг байгуулхын түлөө тэмсэлдэ хабаадалсаһан Бадма Имидкенов 1932 оной февральда партизан үнэмшэлгэ абажа, Баргажан нютагтаа алдар суутай болоһон юм.

Партизан Имидкенов 1934—1935 он багаар өөрынгөө нютагта наһа бараа һэн. Эндэхи зон тэрэниие Имидкенов бэшэ, Ибидкенов гэжэ нэрлэнэ. Өөрынгөө мэдэһэн, дуулаһан бишыхан үгүүлэл эндэ дурасхаал болгоноб.

Д. САНЖИЕВ,
«Буряад үнэн» газетын уншагша.

РАНЖУРОВАЙ НАМТАРАЙ ШЭНЭ ХУУДАҺАНУУД

1906 оной эртэ хабарай үглөөгүүр политическэ хэрэгээр сүлэгдэһэн бүлэг хүнүүд Акатуйска түрмын воротагаар оробо. Тэдэнэр бултадаа хүлдөө гэнжэтэйнүүд, урэышэһэн зузаан сэмбэ хубсаһатайнууд. Тэдэнэй дунда хабхаршаг шарайтай, нюргаар дунда зэргын аад, шамбай янзын бэетэй хүн илгарна. Энэ хүнэй статейнэ список соо иигэжэ бэшэгдэнхэй: «Ранжуров Цырыныл». Буряад хүнэй эндэ бии бололго Нерчинскэ политическэ сүлэлгын газарай түүхэдэ түрүүшын ушар гэжэ хэлэхэдэ болохо.

Ранжуровые арадай жаргалай түлөө тэмсэлдэ 1905 оной ородой түрүүшын революциин шуурган элсүүлһэн юм. Олон жэлэй сүлэлгэ Ц. Ранжуровай зоригые хатуулжуулба, ангиин тэмсэлэй охин соогуур шалгараһан большевигүүдэй хүтэлбэри доро ёһото политическэ һургуули гараһан гэхэ.

Ц. Ранжуровай каторгада яажа байһан тухай бидэнэр үшөө хүсэд мэдэнэгүйбди. Буряад революционер тухай һүүлэй үедэ Москвагай, Шэтын архивуудта хэдэн шэнэ материалнууд олдонхой.

Түбхын түрүүн, Ранжуровай үнэн нэрэ тухай. Һүүлэй үе болотор нэрэнь **Цыремпил** гэжэ бэшэгдэдэг байгаа. Нэрыень ондоогоор —Цыренпил гэжэ уншаха хэрэгтэй гэһэн дурадхал Р. Ф. Тугутов К. К. Балдаев хоёр оруулба. («Цыренпил Ранжуров». Улаан-Үдэ, 1964 он). Гэбэшье Ц. Ранжуровай өөрынь гараар бэшэгдэһэн документнүүд бии. Тэдэ документнүүд соо өөрөө нэрэеэ тон тодоор **«Цыренил»** гэжэ табиһан юм. Ц. Ранжуров писарь ябаһан юм, ородоор һайнаар бэшэдэг байгаа. Эндэһээ нэрэеэ табихадаа алдуу хэхэ ёһогүй байгаа.

Тэрэ үедэ Акатуйска түрмэдэ Шэтын элитэ большевигүүд Павел ба Борис Кларк, И. Кривоносенко гэгшэд, мүн 50 гаран революционно солдадууд, матросууд һуугаа. Түрмын таһагууд соогуур политическэ һуралсал саг үргэлжэ үнгэргэгдэдэг байгаа.

Тэдэнэр мүн түрмын барга байдалтай тэмсэлээ таһалдуулаагүй. 1906 оной намар газар доогуур 9 сажан зайда нүхэн малтагдаба. Оройдоо 2 сажанай үлөөд байхада тэрьедэхээ һэдээшэд баригдаһан байгаа.

1906 оной һүүл барагаар политическэ сүлэлгэдэ һуугшад Акатуйһаа Горно-Зэрэнтын түрмэдэ оруулагдаба. Тэдэнэй тоодо Ц. Ранжуров ябалсаа.

Горно-Зэрэнтэдэ Ц. Ранжуров хоёр жэл соо һуугаа. Энэ саг соо (1907 оной сентябрь һараһаа) Ранжуров «шалгалтада» ябагшадай тоодо оруулагдаба. Үшөө нэгэ жэлһээ—«заһаржа» байгшадай тоодо. «Заһааргшадай» тоодо оруулагдаһан хүнһөө хүлынь гэнжэ мулталагдадаг һэн.

Гэбэшье энэ сагта революционерэй бэе ехэ муудаһан байгаа.

1909 оной мартын 10-да Ц. Ранжуров Алгачинска түрмэдэ оруулагдаба. Энэ түрмын байдал бүришье хатуу һэн. Үбшэниинь үшөө гаараба. 1910 оной январиин 14-дэ Ц. Ранжуров дахин Горно-Зэрэнтын түрмэдэ эльгээгты гэһэн гүйлта бэшэһэн байгаа.

Жэл хахад болоһон хойно Ц. Ранжуров эмшэлэгшэдэ үзүүлэгты гэһэн эрилтэ табиба. Теэдшье оройдоо 1912 оной ноябриин 24-дэ Горно-Зэрэнтэдэ дахинаа бусаагдаба. Горно-Зэрэнтэдэ лазарет бии байгаа бшуу. 1913 оной февралиин 7-до хүндөөр үбшэлһэн Ранжуров лазаредтэ оруулагдаа юм.

Хатаржаануудай хүдэлмэриин хэдышье хүндэ хада бусад революционернүүдтэй хамта Ранжуров эрдэмээ үргэлжэлүүлхэеэ нэтэрүүгээр оролдодог һэн гэжэ Г. Васильев тэмдэглэнэ. Г. Васильев халаа Ц. Ранжуровай каторгада байһан тухай дурасхаалнуудай ори ганса номой автор юм.

1914 оной июлиин 5-да түрмэһөө сүлөөлжэ Ц. Ранжуровые Яхадай губерниндэ ажаһуухаар эльгээхэ гэһэн шиидхэбэри гаргагдаба. Үшөө нэгэ хэды сагһаа Ранжуров Эрхүүгэй түрмэ хүргэгдэбэ. Эндэ Яхадай губерни Эрхүүгэй губерниин Верхоянска уездээр һэлгэгдэһэн байгаа. Тиин 1914 оной сентябриин 7-до Ц. Ранжуров Эрхүүгэй түрмэһөө гаргагдажа, сентябриин 18-да Верхоянска уездын Илчинскэ волостиин Заводской нютагта хүргэгдэбэ. Эндэ ажаһууха болобо.

Ц. Ранжуров Эрхүүдэ ошохо харгыдаа тэрьедэжэ, гурбан һара соо түрэл нютагаараа, мүн Монголоор ябаһан юм гэһэн мэдээсэл удаанай таранхай. Энээн тухай мүн Р. Ф. Тугутовай, К. К. Балдаевай ном соо хэлэгдэнэ. Иимэ һанамжанууд ямаршье үндэһэгүй. Хэрбээ документнүүдые һайнаар зэргэлүүлжэ үзөө хада, Ц. Ранжуров тэрьедэжэ шадахагүй байгаа. Тэрьедээшье хадань хаанта засаг революционерые хожом хэһээнгүй орхёо гэжэ яажа үнэншэхэб? Ранжуровые бэдэрэлгэ тухай бии болоһон саарһанууд тушаа хэлэхэ болоо хада иимэ. Түрүүшээр Ранжуров Яхад эльгээгдэхэ байһан аад. Эрхүүгэй губерниндэ үлөөгдөө. Яхадта Ц. Ранжуров тухай мэдээсэл абтажа, Эрхүүдэ үлөөхэ гэһэн шиидхэбэриин үшөө ерээгүйһөө бэшэг бэшэлгэ эхилээ.

Буряадай түрүүшын революционернүүдэй нэгэн болохо Ц. Ранжуровай намтар ба ажал ябуулга хүсэдөөр үшөө элирүүлэгдээгүй байһаар. Энээниие элирүүлгэ эрдэмтэдэйшье, уншагшадайшье уялга гэжэ һанагдана.

З. ТАГАРОВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

ҮГЭ БУЛЯАЛДААН

Нэгэн тэжэ юун бэ?
Нэрэгүй дайда байха юм аал!
Хоёр гэжэ юун бэ?
Хубигүй хүн байха юм аал!
Гурбан гэжэ юун бэ?
Гутахагүй эдеэн байха юм аал!
Дүрбэн тэжэ юун бэ?
Дүрөөгүй моридо мордохо юм аал!
Табан тэжэ юун бэ?
Танилтай, урагтай хүн талада хосорхо юм аал!
Зургаан гэжэ юун бэ?
Зуудаг нохойтой айлда зольбо шоно! ойротохо юм аал!
Долоон гэжэ юун бэ?
Духа малаан үбгэдөө духаряагүйгөөр угтажа болохо юм аал!
Найман гэжэ юун бэ?
Нарагүй газарта набша сэсэг ургаха юм аал!
Юһэн гэжэ юун бэ?
Ерэһэн айлшандаа дэбдихэр заһангүй байжа болохо юм аал!
Арбан гэжэ юун бэ?
Аба,эжынгээ һургаал анхарангүй. орхижо болохо юм аал!

Зүлхын буряадай хэлсэдэг аман үгэһөө абажа бэшэһэн.

С. ДЫРХЕЕВ,
Б-М. ДЫШИНОВ.

«АМГАЛАН ТАЙБАНИИЕ САХИГША»

Алдарта Совет Армиин үдэртэ зорюулагдаһан иимэ нэрэтэй уран зурагуудай нүүдэл выставкэ Улаан-Үдэдэ нээгдэһэн аад, мүнөөдэр хаагдаба.

Выставкын зал соо Б. А. Кельберер Н. В. Хломов хоёрой «В. И. Ленин улаан армейцүүдэй дунда», Максимовскиин «В. К. Блюхер ба С. И. Серышев Волочаевскын шадар», Л. Г. Шполянскаягай—«Үүрэй толон тээшэ» гэһэн зурагууд табяатай.

Энэ выставкэдэ манай нютагай уран зурааша К. А. Дульбеевэй «Партизанска хизаарта» гэһэн зураг, бүхы орон дотор мэдээжэ болоһон «Байлдаанай һүүлээр амархадаа» («Василий Тёркин») гэһэн зурагай автор РСФСР-эй арадай уран зурааша, Гүрэнэй Шангай лауреат Ю. М. Непринцевэй «Ленинградцууд тухай хөөрөөн», мүн бусад уран зураашадай зохёолнууд байна.

Выставкын зурагуудые гурба мянга шахуу хүн зон хараа. Совет Армиин болон Далайн-Сэрэгэй Флодой Үдэр—февралиин 23-да сэрэгшэд, һурагшад, ажалшад ехэ олоороо ерээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа): 1-дэхи интернат-һургуулиин һурагшад багша К. Б. Махатова гэгшэтэй хамта энэ выставкэ хаража байна. Нүхэр Махатова һурагшадта зурагууд тухай тайлбарилан хэлэжэ үгөө. (Баруун гартань) Ю. М. Непринцевэй «МПВО-гой бэсагад» гэһэн зураг («Ленинградцууд тухай хөөрөөнэй» сериһээ).

А. МАНТАЕВАЙ фото-текст.

Халзанов Барасай наһанайнь намтарые үсөөхэн үгөөр хэлэжэ болоно:

1938 ондо Сэлэнгын аймагай Жаргаланта нютагта түрөө. Загастайн дунда һургуули дүүргэһэнэй һүүлээр сэрэгэй албанда ябаа һэн. Мүнөө үедэ Москва хотодо Кинематографиин институдай режиссерско факультедтэ һурана. Энэ залуу нүхэр уран зохёол найруулга бэшэжэ эхилһээр үнинэй. Үшөө һургуулида ном үзэжэ байхадаа, түрүүшынгээ туршалгануудые хэһэн юм. Удаань Номгон далайн флодто уһан сэрэгшэ болон алба хэжэ ябахадаа, нилээдгүй олон шүлэгүүдые найруулаа. Тэндэһээ асарһан согсолбориие зүбшэн хэлсэхэдээ, манай Буряадай ахамад уран зохёолшод үндэр сэгнэлтэ үгэһэн байха. Нёдондо хэдэн шүлэгүүдээ ород хэлэн дээрэ оршуулжа, «Дружба народов» гэһэн журналда толилбо.

Энэ жэлдэ Барас Халзанов «Далай тээшэ ошоһон харгы» гэһэн шүлэгүүдэй суглуулбари номой хэблэлдэ дурадхаба. Тэрээн соонь Агуухэ газаа далай тухай, Алас-Дурна зүгэй аралнууд тухай, тэндэ ажаһуудаг хүнүүд тухай бэшэгдэнэ. Залуу авторай «Далай» гэһэн темэ соо сээл, гүнзэгы, дабһатай уһан, тэрэнэй асари ехэ хүсэн, хүнэй хүбүүнэй баатаршалга, революци тухай зураглагдана. Бүхы шүлэгүүдэйнь биографи ехэ үргэн: Владивосток, Япон далай, Командорско аралнууд, Лаперуза хоолой, Байгал, Улаан-Үдэ, Москва болон бусад олон газар нютагууд.

Залуу поэт өөрынгөө найруулгануудые ехэдэ тоолоногүй, харин һаял эхилжэ байһан ажал тухайгаа иигэжэ мэдүүлнэ:

«Хэлэхэ үгэеэ шүлэгэйнгөө мүртэ олоогүйб,
Хэһэн юумэмни мүнөөдөө ехэл бирагүй...»

Бидэнэр энэ залуу уран зохёолшодо үшөө олон шүлэг, дуу, поэмэнүүдые найруулжа, манай түрэл буряад литературада үнэтэй сэнтэй эхатануудые бүтээхэ гэжэ найданабди.

Мүнөө хэдэн шүлэгүүдынь уншагшадай анхаралда табигдаба.

Цыден-Жап ЖИМБИЕВ.

Барас ХАЛЗАНОВ

ЛЕНИНЭЙ КВАРТИРА СОО

Эндэ ороһон дэлхэйн хүн лэ һаа
Удаан абяагүй зогсожо зүрхэеэ шагнана.
Ленин байд-байд гээд лэ
Таһагхан соһоо
Энеэбхилһээр гаража ерэхэ шэнгеэр
Хүн бүхэн зүрхэеэ даран хүлеэнэ.
Ордон бэшэ—юрын лэ
Ород зоной һуурилдаг квартирадал адли...
Зосоохи һуудалыень обёорногүй шэнги
Зон.
Бултадаал Ленинэй гүн сэдьхэл руу хаража
Дуугай зогсонот.
Амаа ангайжа хараха,
гайхаха юумэ
Эндэ байхагүй.
(Дэлхэйн хүн болгон гайхахаа ерэнэ бэшэ
нишэ,
Танил хүнтэеэ уулзажа харалсаад гарана),
...Ленинэй таһалга.
Хүхэ сэмбэтэ стол дээрэхи
Сагаан саарһад нюдэндэ
Сэдьхэл шэнги дулаан.
Һаял уншажа һууһанаа орхёод гараһан
Һэбхэгэр зузаан номууд нээлтэтэй.
Үдэшэ бүри гэрэл татадаг
Үргэн сонхонь һаруул—һэлеэнэг.
...Бултадаал
Биднэр шэнги орожо ерэхэ эзэеэ хүлеэнэ....
Эндэ Ильич дэлхэйн хүн болгоной хуби заяан тухай бодожо,
Амгалан сүлөө байдалые олохо нюуса руу
Абарга бодолоо гүйлгэһэн.
Дэлхэйн хүн болгоной багахан хуби заяан
Эндэ ерэжэ сугларaад,
Ехэ хүсэн боложо, гэрэлтэн ошоһон...
Ордон бэшэ — юрын лэ
Ород зоной һуурилдаг квартирадал адли.
Эндэ ороһон дэлхэйн хүн лэ һаа,
Удаан абяагүй зогсожо зүрхэеэ шагнана.
Зосоохи дарууханшье һаа, һуудалыень
Хэншье обёорногүй шэнги.
Бултадаал Ленинэй гүн сэдьхэл руу хаража
Дуугай зогсонод.

1924 ОН

Хуурайгаар янгинаһан үнэшэн үглөө....
Халуун гашуудалаа гар соогоо бажуун
Хуурсагай дэргээр үнгэрнэд хүн бүхэн.
Нюдэнэй нёлбоһод баригданагүй.
Гажуу.
Нюдэнэй нёлбоһод гал шэнгеэр хайрана.
Сэсэгүүдэй дунда хуурсаг соо
Дэлхэйн зоной һанаха байха хүн....
...Хуурсагай дэргээр үнгэрнэд
бага зогсон.
Дэлхэйн хүн бүхэнэй зүрхэн.
(Үнгэрнэд дэлхэйн хүн бүхэн
Зүрхэеэ гар дээрээ баряад)
Тэдэнэй дунда
Ленин тээшэ
Дүтэлжэ ерэнэ сэрэгшэ нэгэ буряад.
Табан хушуута шлемээ
Таби мэдэг гар соогоо бажуун
Баригдаагүй нюдэнэйнгээ нёлбоһые
Нюусаар лэ үе, үе аршана.
Хүн болгоной уйдхар угаа гашуун
Хүгшэн ород эхэ хажуудань һутшарна.
Дайн соогуур Ленинэй сэбэр хүсэлые
Абаржа ябаһан
Сэрэгшэ тэрэ юрын буряад,
Сээжэдээ зүүһэн орденоо
Гартаа абажа баряад,
Ленин тээшэ дүтэлнэ.
Хажуудань зогсоһон
Хүгшэн ород эхые хүтэлнэ.
Зарим нэгэн ойлгожо ядаһан хэбэртэй
Зогсошонод хойноһоснь шэртээд.
Сэрэгшэ буряад сэхэ
Ленин тээшэ ерэнэ.
Юушьеб даа өөрынгөө буряад хэлэн дээр
Буряад ёһоор дохижо
Үгэлнэ.
Байтараа эсэгэ багшадаа
Зүрхэеэ абажа
табиһан шэнгеэр,
орденоо
Зүрхэн дээрэнь табина....
Сэсэгүүдэй дунда хуурсаг соо
Дэлхэйн зоной һанаха байха хүн....
Хуурсагай дэргээр үнгэрнэд,
бата зогсон,
Дэлхэйн хүн бүхэнэй зүрхэн.

* * *

Революциие би
Үдэр бүри зосоогоо
Онгойлгоноб.
Революциие би
Үдэр бүри
Гүнзэгыгөөр ойлгоноб.
Намайе буруу хараһан
Нэгэдһээ байха
Нүхэдни,
Эрдэмээ һайрхажал
Энэ үгэнһөө
Занталзанаш гэнэ.
Революци —
Минии
Дэлхэй руу сэбэрээр хараһан
Нюдэдни,
Революци —
Минии
Хүн зондо барижа ябаһан
Сэдьхэл.
Би үгэндөө һогтожо гү.
Али хүнһөөл һаа
Орёогоор
Бодолголхоёо оролдоно
бэшэб.
Революци —
Минии
Хүн зониие
Хамгаалжа бодоһон
Жада-шүлэгни.
Революци
Минии ургажа ябаһанай
Гэршэ.
Жэл бүрил
Өөрынгөө хоолой орожо
Жабхалан дуугаа баринаб
Агуу Сагай
Абарга ехэ хонходо.
Революци —
Минии зосоо
Лүгшэһэн зүрхэнэй сохилто
Революци —
Минии сагаан хүсэл,
Сэбэр бодол.
Революциие би
Үдэр бүрил зосоогоо
Онгойлгоноб.
Революциие би
Иигэжэ ойлгоноб.

ХОЁРДОХЁО АМИДЫРҺАН АРАЛ

Атлантиин далайдахи Тристан-да-Кунья гэдэг вулкантай арал дээрэ һүүлэй хоёр жэл соо дахяад хүн зон ажаһуужа эхилбэ. Олтирогые эзэмдэдэг Англиһаа 271 хүн бусажа ерэһэн байна. Тэдэнэр тэрэ арал дээрэ ажаһууһан аад, орхижо гараха баатай болоһон.

1961 ондо дэлхэйн хэблэлэй хуудаһануудта Тристан-да-Кунья гэдэг арал тухай мэдээсэл тунхаглагдаа һэн. Үни хада унтаршаһанда тоологдодог байһан энэ арал дээрэхи асари томо вулкан тэрэ жэлдэ гэнтэ тэһэрээ ха юм. Хүн зоной ажаһуудаг далайн эрье шадархи зурагар газар дээгүүр түйлай хүсэтэй гал бурма урдажа, зуурандань дайралдаһан бүхы юумые хуухалһаар ерээ. Энэ аюулда ороһон зон аралаа орхижо, нүүхэ баатай болоо бэлэй.

Гэхэтэй хамта энэ арал дээрэ хүнүүд ажаһуужа эхилһээр балай удааншье болоогүй. 1506 ондо Португалиин адмирал Тристан-да-Кунья гэгшэ энэ багахан олтирогые олоһон юм. Хожомынь Англи эзэмдэһэн байгаа. Теэд тэндэ хэншье ажаһуудаггүй һэн ха. Наполеоной бута сохюуһанай һүүлдэ Святая Елена гэдэг арал дээрэ шорондо һууһан Франциин императорай тэрьелхэ болоо һаань, һаад хэхын тула, Тристан-да-Кунья гэдэг арал дээрэ Англиин багахан гарнизон сэрэг эльгээгдэһэн байгаа. Гэбэшье 1817 ондо Англи гарнизоноо аралһаа бусааха гэжэ шиидээд, хамаг сэрэгынь бусажа ерэһэн. Гансал Шотландиин капрал Гласс гэгшэ захиралта дүүргэхэеэ арсаад, гэр бүлөөрөө арал дээрэ түбхинэшэһэн гэдэг. Далай дээрэ бута һурэһэн онгосонуудай сэрэгшэд капитанайнгаа үгэ дуулаагүйн түлөө онгосоһоо буулгагдаһан матросууд арал дээрэ сугларжа, хүн зонинь ябан ошон нэмэһэн түүхэтэй.

Аралай тэдэ үсөөхэн бүлэг зон өөһэдын тон богонихон, тоб гэмэ конституци зохёоһон байгаа: «Нэгэшье хүн нүгөөдэһөө үлүүб гэжэ дээрэлхэхэ ёһогүй, бүхы хүнүүд алишье талаараа адли тэгшэ гэжэ тоологдоно».

1961 ондо олтирогһоо нүүһэн зоной байдал XIX зуун жэлэй эхин үеын байдалтай тон адли, гол эдеэниинь хартаабха байгаа. Газар гараараа малтажа, хартаабха ургуулдаг бэлэй. Хэдэн зуугаад малтай байба. Тэдээнһээ багаа багаханаар һү, мяха, нооһо, арһа абадаг һэн. Далайн аали номгон байхада, тэдэнэр загаһа губшадаг бэлэй. Бариһан загаһаяа нэгэ томохон компанида худалдажа, харсиин дэн, резинэ сабхи, загаһа агнаха хэрэгсэл гэхэ мэтые, илангаяа олзотой байхэ үедөө нэгэ бага сай, саахар андалдажа абадаг байгаа. Тэрэ компаниин онгосонууд аралда хүрэжэ, бариһан загаһыень эбаашадаг һэн.

Аралаа орхижо ошоод, тэндэхи 280 хүн Англида, Хэмпшир графствадахи урдын сэрэгэй казармануудта ажаһуудаг болоһон. Эрэшүүлынь автомобилиин компанида туһамаршаар, заводто хара хүдэлмэришэдөөр, столовонуудта амһарта угаагшадаар хүдэлмэрилбэ. Тиигэжэ тэдэнэр хоёр жэл байхадаа, XIX зуун жэлһээ XX зуун жэлдэ шэлжэн орожо, «болбосон байдалтай» ушарба. Автомобиль, радио, кино, телевидени, түмэр зам, һургуули, зайн гал, газ бии юм гэжэ түрүүшынхиеэ ойлгоо. Мүн эндэ полицитай, алба татаритай, салин хүлһэнэй тэгшэ бэшэ байлтай, гэгээрэлтэй, ниитын байдалтай ушарба.

Тристан-да-Кунья гэдэг аралайхид хэр һонирхооб? Тэдэнэр бэеэ хүрэянги, хүнөөр ниисэгүй байдаг, аралдахи байдалаа аргагүйгөөр магтан дурсадаг һэн ха. Хоёр жэл болоод, вулканай унтарһые мэдэхэдээ, олтирогойхид зүблөө хэбэ гэхэ. Тусхай түлөөлэгшэдые олтирогтоо эльгээбэ. Тэдэнь бусажа ерэхэдээ, бүхы малнай хосороо, хамаг хартаабха үгы хэгдээ, гэр бараан һандараа гэһэн мэдээ асараа. Хэды тиигээшье һаань, олтирогойхид бултадаа нютагаа бусаха гэжэ шиидэбэ. Хадамда гаража үрдиһэн 6 залуу эхэнэр лэ Англида үлөө һэн.

Олтирогоо бусажа ерэгшэд хэсүү байдалда ороо. Түрүүшынгээ жэлдэ мүртэй хартаабха ургуулжа шадаагүй. Англиһаа асарһан хартаабхынь үрэһэн тэндэхи шэрүүн уларилые тэсэбэгүй. Хойто жэлыньшье хартаабхын ургаса бүхыдөө шахуу үгы хэгдээ. Хартаабхын газар дээрэ ургамалай хоротон олоороо үдэһэн байгаа бшуу. Теэд Тристан-да--Кунья аралайхид сүхэрнэгүй. Тэдэнэр тэсэбэритэйгээр ажаллана. Байгаалитай тэмсэлдээ һүүлэй һүүлдэ илалта туйлахабди гэжэ этигэнэ.

Холын олтирогто ажаһуугшадай энэ һонирхолтой хуби заяан тухай бэшэһэн Франциин «Нувель обсерватёр» гэдэг газетэ яагаад эдэ зон «болбосон байдалай жаргалһаа» арсажа, өөһэдыгөө иимэ хүндэ хүшэр байдалда оруулааб гэжэ гайхан тагнан асууна. Олтирогто ажаһуугшадай нэгэн энэ асуудалда иигэжэ харюусаа һэн гэдэг: «Англида манай Тристан олтирогойхид эрхэ сүлөөтэй һаань, би Англида ажаһуухаяа арсахагүй һэм. Теэд би эзэниие баяжуулхын тула хүдэлмэрилжэ шадахагүй байнаб. Би эндээ өөрын аша туһада ажаллана хаямбиб».

И. КУЛЕШОВ.
(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Шэнэ табан жэл — Ленинскэ национальна политикын бэелүүлгэ» гэһэн түрүү бэшэг; «Сабшалан дээрэ үбэл зунгүй хүдэлмэри ябуулха» гэһэн гаршаг доро Хяагтын аймагай отара, фермэнүүдтэ наг шэбхэ гаргалгын ямараар ябуулагдажа байһан тухай хэгдэһэн шалгалта «Саарһан байнал гэжэ бэшээд лэ, сабшалан дээрэ шэбхэ байхагүй...» гэһэн гаршагтайгаар толилогдоо. Энэ хуудаһанда мүн хилын саана боложо байһан шухала һонин тухай ТАСС-ай эльгээһэн мэдээсэлнүүд бии.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Партиин түсэб—арадай түсэб» гэһэн гаршаг доро КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэлгэ захалба. Энэ хуудаһанда И. Шамаевай «һайшаанабди: зүб хараа шэглэл»; Буряадай түлишын-энергетическэ бааза тухай А. Туйскын материал. И. Ломаносовой «Байгал шадархи уһан» гэһэн корреспонденци.

Гурбадахи хуудаһанда: ТАСС-ай болон АПН-эй корреспондентнүүдэй эльгээһэн материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Эхэ оронойнгоо түлөө тэрэ тулалдаа» гэһэн М. Ташлыковай корреспонденци. Лирическэ этюдүүд. Буряадай ниислэл хото Улаан-Үдын түүхэһээ.

Сагай шарин

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэһэнэй ёһоор мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэй байха. Зарим газарта саһан орохо. Баруун тээһээ һулаханаар һалхилха. Хойто аймагуудта 9—14, бэшэ нютагуудта 6—14, Улаан-Үдэдэ 16—18, үдэртөө 6—8 градус хүйтэн байхаар багсаагдана.

Февралиин 27—28-най үдэрнүүдтэ республика дотор бүрхэгшэг байха. Захааминай, Хяагтын, Бэшүүрэй аймагуудта саһан орохогүй, бэшэ нютагуудта багаханаар бударaад абаха. Баруун тээһээ һулаханаар һалхилха. Хойто болон Захааминай аймагуудта 30—35, бэшэ нютагуудта 22—27, үдэртөө хойто аймагуудта 15—20, бэшэ газарта 8—13 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

Редактор
Ц. О. ОЧИР

Н01406. Зак. №